

Mariia Maczulskij

KOIRA LAPSEN TUKENA

Koira-avusteinen tunnetyöskentely

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Maaliskuu 2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

KUVAILULEHTI

 <p>Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu</p>	<p>Opinnäytetyön päivämäärä</p> <p>7.3.2017</p>
<p>Tekijä(t)</p> <p>Mariia Maczulskij</p>	<p>Koulutusohjelma ja suuntautuminen</p> <p>Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi (AMK) Lapsi- ja perhelähtöinen työ</p>
<p>Nimeke</p> <p>Koira lapsen tukena Koira-avusteinen tunnetyöskentely</p>	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää koira-avusteisen työskentelyn haasteita ja mahdollisuuksia työskenneltäessä yksittäisen lapsen kanssa. Aihetta on viime vuosina tutkittu paljon ryhmätasolla, mutta yksittäisen lapsen kanssa tehtyjä tutkimuksia ei löytynyt. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka yksittäistä lasta voidaan tukea tunnetyöskentelyssä koiran avulla ja millaiseksi lapsi kokee työskentelyn sekä tuoda sosiaalialalla työskenteleville henkilöille tietoa koira-avusteisesta työskentelystä.</p> <p>Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa kehitettiin ja testattiin koira-avusteista tunnetyöskentelyä ja hyödynnettiin laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Opinnäytetyön aineisto kerättiin toiminnallisia tuokioita havainnoimalla sekä lisäksi haastateltiin vanhempaa pohjatyötä varten. Havainnoinnissa käytettiin apuna videointia. Lisäksi lapsen kokemuksia kysyttiin jokaisen toimintatuokion jälkeen hymynaama-kortteja apuna käyttäen. Opinnäytetyössä on myös tapaustutkimuksen piirteitä.</p> <p>Koiran-avusteisen työskentelyn selkeät hyödyt tulivat esille tässä yksittäisessä tapaustutkimuksessa. Koiran avulla lapsen oli helpompi puhua tunteistaan ja ajatuksistaan. Koira silittäessä lapsi rentoutui ja puhui asioista avoimesti. Pelkästään koiran läsnäolo sai lapsen rentoutumaan. Lisäksi lapsen koirapelko helpottui toiminnan aikana ja lapsen itsevarmuuden kasvaminen koiran kanssa toimimiseen näkyi selkeästi.</p>	
<p>Asiasanat (avainsanat)</p> <p>Eläinavusteinen työskentely, koira-avusteinen työskentely, koira, tunteet, tunnetaidot</p>	
<p>Sivumäärä</p> <p>58 (sis. kuvaluettelo) + 5 (liitteet)</p>	<p>Kieli</p> <p>suomi</p>
<p>Huomautus (huomautukset liitteistä)</p> <p>Kuvaluettelo, Lupahakemus, Haastattelukysymykset, Kirja-materiaali, Alustava toimintasuunnitelma</p>	
<p>Ohjaavan opettajan nimi</p> <p>Karoliina Rötökö</p>	<p>Opinnäytetyön toimeksiantaja</p> <p>-</p>

DESCRIPTION

 <p>Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu</p>	<p>Date of the bachelor's thesis</p> <p>7.3.2017</p>
<p>Author(s)</p> <p>Mariia Maczulskij</p>	<p>Degree programme and option</p> <p>Degree programme in social work Bachelor of Social Services Child and family oriented work</p>
<p>Name of the bachelor's thesis</p> <p>A dog supporting a child - Dog-assisted interventions</p>	
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this thesis was to clarify the challenges and opportunities of dog-assisted interventions with a single child. The subject has been studied a lot on a group level but not so much on an individual level. The purpose was to shed a light on how to support a child in interventions with a dog and how the child perceives this, and provide information on dog-assisted interventions to social work professionals.</p> <p>The thesis is a functional study employing methods of qualitative research. The material was collected by observing the child in an active environment and interviewing the parent for preliminary work. The observations were videotaped. Also the child's experiences were surveyed after every observatory session by rating the session using smiley face cards. The thesis includes also case study features.</p> <p>The dog assisted intervention had clear benefits in this individual case study. With a dog the child could more easily talk about feelings and thoughts. When petting the dog the child relaxed and talked more freely. Merely being in the vicinity of a dog made the child relax. In addition to that the child's fear of dogs subsided, and the child got clearly more confidence when working with the dog.</p>	
<p>Subject headings, (keywords)</p> <p>Animal-assisted intervention, dog-assisted interventions, a dog, feeling, emotional skills</p>	
<p>Pages</p> <p>58 (picture index) + 5 (attachments)</p>	<p>Language</p> <p>Finnish</p>
<p>Remarks, notes on appendices</p> <p>Picture index, permission application, questionnaire, book material, preliminary action plan</p>	
<p>Tutor</p> <p>Karoliina Rötökö</p>	<p>Bachelor's thesis assigned by</p>

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY.....	2
2.1	Koira-avusteinen työskentely	3
2.2	Koira-avusteisen työskentelyn hyödyt ja haasteet	4
2.3	Koira-avusteinen terapia	5
2.4	Koira apuna arjessa.....	5
2.5	Tutkimuksia koiran merkityksestä.....	6
3	TUNNETAIDOT	8
3.1	Tunteet	10
3.2	Koira tunteiden tukena.....	11
4	TAPAUS ”MAIJA” ALKUTILANTEEN KUVAUS	12
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	13
6	OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS	14
6.1	Tutkimusmenetelmät	15
6.1.1	Case-tutkimus	16
6.1.2	Havainnointi.....	17
6.1.3	Haastattelu.....	18
6.2	Aineiston analyysi.....	19
6.3	Opinnäytetyöprosessi.....	19
6.3.1	Luvat ja eettisyys	22
6.3.2	Materiaalit ja apuvälineet toiminnassa.....	24
7	KOIRATUNNEKORTIT	25
7.1	Korttien suunnittelu	25
7.2	Korttien valmistus.....	26
8	TUNNETUOKIOT	27
8.1	Tutustumista.....	28
8.2	Opetellaan uusia toimintamalleja suuttuessa	31
8.3	Mikä lohduttaisi Turea?.....	35
8.4	Elsa mukaan.....	39
8.5	Viimeinen tapaaminen ”Tosi kivaa”	42
8.6	Kansio ja video lapselle	46

9	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	46
10	OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	50
11	POHDINTAA	51
	LÄHTEET	54
	KUVALUETTELO	58

LIITTEET

- 1 Lupahakemus
- 2 Haastattelukysymykset
- 3 Kirja-materiaali
- 4 Alustava suunnitelma

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe syntyi omasta kiinnostuksestani lapsiin ja koiriin. Toivoisin voivani yhdistää nämä kaksi asiaa työskennellessäni sosionomin työssä. Erityisesti koira-avusteinen toiminta sosiaalialalla on ammatillisesti kiinnostavaa ja haaveenani on työskennellä sosiaalialalla yhdessä koiran kanssa. Opinnäytetyöni avulla voin syventää tietämystäni koira-avusteisesta toiminnasta ja koiran hyödyistä lapsen tukemisessa. Tulevaisuudessa haluaisin yhdistää työn ja harrastuksen sekä käyttää hyödyksi opinnäytetyössä oppimiani asioita esimerkiksi tukea tarvitsevien lasten kanssa. Henkilökohtaista kiinnostusta asiaan lisää se, että olen konkreettisesti nähnyt oman erityislapseni kanssa koiran hyviä vaikutuksia lapsen fyysisen, psyykkisen ja henkisen kasvun tukemisessa. Kaikilla ihmisillä ei ole mahdollisuutta ottaa kotiin omaa koiraa, mutta koira-avusteisesti toimittaessa usealla voisi olla mahdollisuus hyötyä työskentelystä koiran kanssa.

Koira-avusteinen toiminta, joka on osa eläinavusteistatoimintaa, on tällä hetkellä erittäin ajankohtainen tutkimuksen kohde. Tieteellisiä artikkeleita, kirjoituksia ja opinnäytetöitä on jo ilmestynyt runsaasti ulkomailla. Suomessakin on viime vuosina valmistunut jonkin verran erilaisia opinnäytetöitä ja pro gradu-tutkielmia. (Ikäheimo 2013, 8.) Vuonna 2016 koira-avusteiseen toimintaan liittyviä opinnäytetöitä on julkaistu Theseuksessa seitsemän kappaletta, mikä kertoo aiheen mielenkiintoisuudesta ja ajankohtaisuudesta (Theseus.fi 2017). Yhtäkään näistä tutkimuksista ei ollut toteutettu vain yhden lapsen kanssa. Valitsemani aihe ja yhden lapsen kanssa työskentely koira-avusteisesti voi tuoda opinnäytetyön kautta uuden näkökulman sekä tietoa koira-avusteisen toiminnan soveltamisesta tunnettyöskentelyyn.

Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa käsittelem eläinavusteista toimintaa syventyen koira-avusteiseen työskentelyyn eri näkökulmista sekä tunteisiin ja tunnetaitoihin. Lapsen kehitykselle tunteiden käsittely ja hallinnan opettelu ovat tärkeää, koska tunnetaitoja käytämme joka päivä tietoisesti sekä vaistomaisesti (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005, 12). Tunnetaitojen hallinta vähentää ristiriitoja ihmisten välillä ja ihmisen itsensä sisällä sekä edistää hyvää vuorovaikutusta (Kerola jne. 2007).

Tässä opinnäytetyössä kehitän, toteutan ja testaan koira-avusteista tunnettyöskentelymenetelmää. Menetelmän avulla on tarkoitus selvittää, kuinka koira-avusteisesti voidaan

tukea lasta tunnetaidoissa ja miten lapsi kokee tunnetyöskentelyn koiran kanssa. Työskentelyssä hyödynsin tätä tarkoitusta varten suunniteltuja koiratunnekortteja. Lisäksi työskentelyssä tärkeänä osana on omat shetlanninlammaskoirani.

Opinnäytetyön menetelmiksi valitsin laadullisen tutkimuksen menetelmistä havainnoinnin ja haastattelun. Havainnointi tapahtui pääasiallisesti videoista. Opinnäytetyössä on piirteitä Case-tutkimuksesta, toimintatutkimuksesta sekä kehittämistutkimuksesta. Menetelmät valikoituivat, koska käsittelen tutkimusaiheittani yhden tapauksen kautta toiminnallista menetelmää käyttäen ja samalla kehittäen menetelmän tavoitteelliseen työhön, jota voisi hyödyntää sosiaalialalla. Tapaukseksi valikoitui tuttavaperheen tyttö, josta käytän opinnäytetyössä nimeä ”Maija”. Käytän raportissa myöhemmin Maijasta nimitystä lapsi.

2 ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY

Koira-avusteinen työskentely on eläinavusteista työskentelyä, joka sisältää seuraavat kolme työskentelymuotoa:

1. Eläinavusteisen terapian, joka on tavoitteellista toimintaa. Tavoitteellisessa toiminnassa eläin on osa hoito- ja kuntoutusprosessia, jolla on yksilölliset tavoitteet ja yksilön edistymistä seurataan.
2. Eläinavusteisen (erityis) opetuksen, joka voi olla eläinavusteista terapiaa tai toimintaa, ja sitä voi tehdä kyseiseen eläimeen perehtynyt opettaja.
3. Eläinavusteisen toiminnan, joka on vapaaehtoistoimintaa. (Ikäheimo 2013, 10–11.)

Tavoitteellinen interventio, joka yhdistää eläimet parantaviin tai terapeutteihin ympäristöihin tai prosesseihin, ja joilla edistetään ihmisen sosiaalista, emotionaalista, fyysistä ja tiedollista toimintaa, on eläinavusteista interventiota (Animal Assisted interventions AAI). Tavoitteista riippuen eläinavusteiset interventiot voidaan tyypitellä toimintaan ja kasvatukseen tai eläinavusteiseen terapiaan. Eläinavusteisen intervention ollessa vapaa-muotoisempi ja toiminnan painottuessa elämänlaatuun vaikuttaviin tekijöihin, kuten mielihyvän ja ilon tuottamiseen eläimen avulla, voidaan puhua eläinavusteisesta toiminnasta (Animal-Assisted Activities AAA). Toiminta, joka on eläinavusteista, voi olla osana sosiaali- ja terveystalvveluja. (Lilja & Soini 2014, 12.)

Kansainvälisesti Eläinavusteinen terapia (ATT, Animal-Assisted Therapy) on määritelty terapiamuodoksi (Salmela 2015, 12). Eläinavusteista terapiaa voi Suomessa toteuttaa vain terveydenhuollon ammattilainen, psyko-, toiminta- tai fysioterapeutti, joka on Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen hyväksymä. Asiakkaan edistymistä terapiassa seurataan ja hoidolla on tavoitteet sekä asiakkaalla on diagnoosi. Eläinavusteisella terapialla tuetaan asiakkaan tunnetaitoja, sosiaalista, fyysistä ja kognitiivista toimintakykyä. (Lilja & Soini 2014, 12.) Suomessa Alfa Partners Oy järjestää eläinavusteisen terapian sekä eläinavusteisen toiminnan koulutuksia. Terapialinjan pohjakoulutusvaatimuksena on jokin sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan tutkinto, kun taas eläinavusteista toimintaa voivat tehdä muun muassa vapaaehtoistyöntekijät. (Salmela 2015.)

Ratsastusterapia on yksi eläinavusteisista toimintamuodoista ja sen mahdollisuudet lasten ja nuorten tukemissa ovat moniulotteiset. Ratsastusterapia on toiminnallista terapiaa, jonka vahvuutena ovat eläimen läheisyys, tekemällä oppiminen ja nonverbaalinen kommunikointi. Ratsastusterapia tukee muun muassa itsetunnon vahvistumista ja positiivista kuvaa itsestä sekä sillä voidaan vahvistaa lapsen myönteisiä oppimiskokemuksia. Ratsastaessa tulee jatkuvaa harjoitusta myös kehonhallintaan. (Palola 2013, 159–164.)

2.1 Koira-avusteinen työskentely

Koira-avusteinen työskentely on koiran kanssa työskentelyä, joka voi olla vapaaehtoista tai ammatillista. Yksi vapaaehtoista koira-avusteista työskentelyä tekevä ryhmä on Kennelliiton Kaverikoiratoiminta. Toiminnan tarkoituksena ja tavoitteena on koiran avulla tuoda elämyksiä, iloa ja läheisyyttä ihmisille, joilla ei ole omaa koiraakaan sekä samalla piristää ja ilahduttaa ihmisiä. Kaverikoirat vierailevat ohjaajiensa kanssa esimerkiksi vanhusten, lasten ja kehitysvammaisten luona erilaisissa kouluissa, lastentarhoissa, laitoksissa ja tapahtumissa. (Kennelliitto.)

Koira-avusteinen työskentely on osa eläinavusteista työskentelyä. Eläinavusteinen työskentely on laaja ja monimuotoinen käsite. Tavallisimmin eläinavusteisessa työskentelyssä käytettyjä eläimiä ovat kissat, koirat ja hevoset. (Ikäheimo 2013, 2–3.) Eläinavusteinen toiminta on Suomessa vielä lapsen kengissä. Toiminnalle ei ole Valviran tai mui-

den lupahallintoviranomaisten puolelta määritelty pätevyysvaatimuksia, vaan tällä hetkellä kuka tahansa voi harjoittaa eläinavusteista toimintaa. Muutamat oppilaitokset, jotka toimivat alalla, ovat määritelleet omia ehtoja koulutukseen pääsemiseksi. (Salmela 2015, 12.)

2.2 Koira-avusteisen työskentelyn hyödyt ja haasteet

Koira-avusteisen työskentelyn hyödyt tulevat esiin erilaisissa yhteyksissä, kuten Paavolan (2004) tutkimuksessa eläinavusteisen opetuksen kokivat sekä opettajat että oppilaat myönteisesti. Eläinten ja lasten välinen vuorovaikutus oli opettajien mielestä merkityksellistä lasten oppimisen ja kehityksen kannalta. Oppimistilanteet antoivat onnistumisen ja hyvän olon tunteita sekä ne koettiin motivoiviksi ja mielekkäiksi. Koiran havaittiin olevan oppilaille luotettava ystävä ja oppilaat pitivät koiraa vertaisenaan, kun taas opettajalle koira oli opetuksen väline. Lasten itsetuntoon, sosiaalisiin taitoihin ja minä-käsitykseen koira vaikutti positiivisesti. (Luomala-Toikkanen 2008, 15.)

Lahden Rakokiven koulussa koira-avusteisessa erityisluokassa koira rauhoittaa lapsen 30 sekunnissa, kun opettajalta vastaavaan menisi puoli tuntia. Koiran avulla voidaan opiskella esimerkiksi sanaluokkia. Koulukoira auttaa lapsia keskittymään, luomaan vuorovaikutusta ja tuo motivaatiota opiskeluun. Koira osaa itse löytää lapsen, joka tarvitsee tukea tai rauhoitusta keskittyäkseen. (Yle.fi.) Vaikka luokassa on koira-allergisia lapsia, vanhempien mielestä koirasta on silti enemmän hyötyä kuin haittaa ja lapset ottavat koulupäivinä allergialääkkeen (Manninen 2016, 44).

Alasorvarin ja Hopiavuoren (2014) tutkimuksessa ilmeni, että koira-avusteisella pedagogiikalla on paljon mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa lapsen kehityksen, oppimisen ja kasvun tukemisessa. Tässä tutkimuksessa lapset loivat koiriin merkityksellisiä suhteita ja koira oli osa päiväkotilasten arkea. Koirat lisäsivät työntekijöiden työhyvinvointia, mutta myös toivat mukanaan joitain haasteita päiväkodin arkeen.

Koira-avusteinen työskentely tuo mukanaan omat haasteensa. Alasorvarin ja Hopiavuoren (2014) tutkimuksen mukaan koirat toivat mukanaan haasteita päiväkodin arkeen. Haasteita olivat muun muassa koiran innostuminen erilaisissa tilanteissa, jolloin lapsi saattoi kaatua tai koira viedä lapselta lelun. Nämä tilanteet johtuivat osittain siitä, että koirien koulutus oli vielä kesken. Kihlström-Lehtosen (2009) tutkimuksessa vuorostaan

ilmeni, että koira rytmitti päivää, mutta toi mukanaan rajoitteita tekemisille. Aina ei esimerkiksi päässyt lähtemään johonkin, kun ei koiralle saanut hoitajaa.

Omat haasteensa koira-avusteiseen työskentelyyn tuo koira-allergia. Latvala-Sillman (2013, 211) kirjoittaa, kuinka omassa työssään opettajana autismiluokalla hän joutuu huomioimaan koulun yli 300 oppilasta, joista osa on allergisia. He yrittävät koiransa Fridan kanssa kulkea koulun käytävillä, kun siellä ei ole muita oppilaita ja kulkevat hissillä välttääkseen allergiset oppilaat. Frida ei voi myöskään mennä kaikkiin tiloihin.

2.3 Koira-avusteinen terapia

Koiria on käytetty jo 1960-luvulta saakka lasten ja nuorten psykoterapiassa. Eläinten käyttö terapioidissa tai vastaanottotiloissa on ollut terapeuttien vaistonvaraisen tiedon varassa, terapeuttien ymmärtäessä eläimen tuomat hyödyt. Nykyisin terapeutit käyttävät tietoisesti ja suunnitelmallisesti eläimiä työssään. (Ikäheimo 2013, 135.)

Asiakkaalle eläimen koskettaminen merkitsee turvallisuutta ja rakkautta. Jokaisen ihmisen arkipäivään pitäisi kuulua koskettaminen. Eläin vahvistaa terapiakäytössä asiakkaan tasaveroista ja aktiivista suhdetta terapeuttiin. Eläimen avulla terapiassa voidaan tuoda esiin asioita, joille ei ole sanoja. Näin ollen eläin tuokin mahdollisuuden kokemusten ilmaisuun, käsittelyyn ja jakamiseen sanattomasti. Eläimen käyttöä ratkaisukeskeisessä terapiassa puoltaa muun muassa se, että eläimen ja ihmisen välille voi tulla vuorovaikutussuhde. Eläin on rohkea, tunteita ilmaiseva ja sosiaalinen sekä kestää hyvin häiriötekijöitä. (Salmela 2013, 95.)

Koiraa voidaan käyttää koira-avusteisesti myös esimerkiksi fysioterapiassa. Edellytys koira-avusteiselle fysioterapialle on kuntoutujan oma halu osallistua. Lisäksi kuntoutujan täytyy pitää koirista. Eläinavusteisesta toiminnasta koira-avusteisen fysioterapian erottaa ammattitaitoinen terapeutti, joka toimii koulutetun koiran kanssa. Lisäksi kuntoutus on aina tavoitteellista. Koira-avusteisen fysioterapian avulla voidaan vaikuttaa muun muassa kuntoutujan motivaatioon ja vireystason nousuun. Koiran avulla voidaan harjoitella esimerkiksi kävelyä sisällä ja ulkona. (Leppänen 2013, 150–152.)

2.4 Koira apuna arjessa

Koiran työkenttä voi olla moninainen. Koiria koulutetaan erilaisiin toimenkuviin ja ne toimivat ammattilaisten kanssa tai arjessa ihmisen tukena. Tällaisia koiria ovat muun muassa kuulokoira, joka toimii huonokuuloisen tai kuuron apuna arjessa, tai lukukoira, joka avustaa lapsia lukemaan kuuntelemalla lasta keskeytyksettä (Koskinen 2014). Geen ym. (2016) tutkimuksen mukaan lapset ovat motivoituneempia lukemaan koiran kanssa, mikä kehittää lapsen lukutaitoa.

Vuonna 2016 on käynnistynyt Etelä- ja Pohjois-Savossa uusi tukikoirahanke, jonka tavoitteena olla käynnistämässä ammattimaista tukikoirien kasvatusta ja koulutusta. Koulutettu tukikoira voi parantaa avun tarvitsijan elämänlaatua muun muassa tuomalla positiivisia kokemuksia sekä auttaa arjen ja elämän hallinnassa, edistää sekä ylläpitää fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. (Tukikoirahanke 2016.)

Diabeetikon omahoidon apuna arjessa toimii hypokoira. Hypokoira haistaa iholta verensokerin vaihteluita ja ilmaisee, milloin verensokeria tulee mitata. Koira haistaa verensokerin vaihtelut, ennen kuin omistaja itse havaitsee niitä. (Ylen aamu-tv 2016.) Myös Guestin ym. (2013) tutkimuksen mukaan koira havaitsee ja varoittaa omistajaansa verensokerin ollessa liian korkea tai matala. Koira lisää ihmisen itsenäisyyttä ja parantaa elämänlaatua sekä vähentää pidemmällä tähtäimellä myös terveydenhuollon kustannuksia. Elmo-koira kulkee omistajansa Annan vierellä joka hetki ja tökkää tätä käteen, kun Annan on syytä tarkastaa verensokerinsa. Hypokoira helpottaa perheen elämää, mutta verensokerin mittauksista ei silti päästä eroon. Hypokoira Elmo on tuonut mukanaan myös ilon ja turvallisuuden kokemuksia perheessä. (Manninen 2016, 40–42.)

Avustajakoira on koulutettu apuväline fyysisesti toimintarajoitteisen ja vammaisen ihmisen tarpeisiin sopivaksi. Avustajakoira on käyttäjän apuna jokapäiväisissä toiminnoissa. Avustajakoirat osaavat erilaisia taitoja, kuten noutaa tavaroita, avustaa pukeutumisessa, sulkea ja avata ovia sekä tilata hissien. Avustajakoiraa voi joutua odottamaan invalidiliitosta vuosia rahoituksesta johtuen. Omasta koirastaan voi myös kouluttaa virallisen avustajakoiran. Koiran tulee täyttää avustajakoiralta vaadittavat kriteerit, kuten olla sosiaalinen, avoin ihmisiä ja eläimiä kohtaan, helposti motivoitavissa sekä keskittymiskykyinen ja tasapainoinen. (Lahtinen 2016, 36–37.)

2.5 Tutkimuksia koiran merkityksestä

Koiran merkitys ja sen hyödyt ovat ihmisille moninaiset. On tutkittu, että koirilla on myönteisiä vaikutuksia ihmisten mielenterveyteen. Ihmisten seuratessa eläimen toimintaa verenkiertoon erittyy lisää oksitosiinia, beeta-endorfiinia ja dopamiinia. Beeta-endorfiini tuo hyvän olon tunnetta, dopamiini tuottaa mielihyvän kokemuksia ja oksitosiini lievittää ahdistusta. Etenkin yksinäisille, lapsille, ongelmanuorille, vanhuksille sekä psyykkisesti ja fyysisesti sairaille koiralla on merkittävä hyvinvointia edistävä vaikutus. Koira voi helpottaa yksinäisyyttä, ahdistusta ja masennuksesta johtuvia oireita, joiden lisäksi koira tuo turvaa ja auttaa kognitiivisissa taidoissa. (Hiltunen 2016.)

Beetzin ym. (2012) 7–11 -vuotiaille pojille tehdyn tutkimuksen mukaan, vuorovaikutuksessa, erityisesti koiraa silittäessä, koira lisäsi oksitosiinin tuottoa elimistössä. Mitä enemmän aikaa lapsi viettää silittäen koiraa, sitä suurempi oli kortisolin eli stressihormonitason pudotus. Tutkimuksen mukaan, luultavasti jokainen lapsi hyötyisi vuorovaikutuksesta koiran kanssa.

Kihlström-Lehtosen (2009) tutkimuksessa koira koettiin tärkeänä tekijänä ihmisen henkissä kasvussa ja kehityksen käynnistäjänä. Koira motivoi pohtimaan omia arvoja ja valintoja. Koiralla oli myös suuri merkitys sisällöntuojana. Koira tuo mukanaan onnellisuuden tunteita ja mielihyvää sekä ystäviä koiraharrastusten parissa. Koira on elämäntapa, johon on kasvettu ajan myötä. Koiran avulla voidaan opettaa lapsille vastuuta ja toisista huolehtimista. Koiran merkitys korostuu vaikeissa elämäntilanteissa ja koira voi olla merkittävä tekijä vaikeista elämäntilanteista selviämisessä.

Kennelliiton tutkimuksessa koiran tuottamat myönteiset vaikutukset hyvinvointiin riippuvat ihmisen ja koiran välisen suhteen laadusta. Yleisesti ottaen koira vaikuttaa hyvin myönteisesti. Keskimääräisesti naisilla on parempi suhde koiraan kuin miehillä ja naiset kokevat koiran tuovan turvaa. Koiranomistajuuden on todettu liittyvän myönteisesti sekä myönteisten tunteiden heräämiseen, ilmaisuun että itsetuntoon. Kyseisessä tutkimuksessa havaittiin lisäksi, että empatiakyvyn koettiin lisääntyvän erittäin paljon koiran avulla. Koira vähentää yksinäisyyttä ja se vaikuttaa positiivisesti myös muihin sosiaalisiin tekijöihin. (Langinvainio 2015.)

Melsonin (2000) mukaan lapset kiinnostuvat eläimistä jo vauvoina; he hymyilevät eläimille, seuraavat ja koskettavat niitä. Erityisesti lapsia kiinnostavat koirat, jopa enemmän kuin lelut. Lapset matkivat jo varhain eläimen ääniä ja tuottavat eläimille erilaisia

ääniä. Lapsen ensimmäisiin sanoihin kuuluu hyvin yleisesti eläinten nimiä kuten kissa, lehmä, hevonen ja koira. Näin ollen katsotaan eläimellä olevan merkitystä lapsen varhaiselle kielen kehitykselle ja myöhemmin lukemiselle. (Luomala-Toikkanen 2008, 17.)

Ikäheimo (2013, 146–147) kirjoittaa koiran merkityksestä ”Itse olen huomannut omassa työssäni, että ujut, rajoittuneet ja ahdistuneet lapset hyötyvät erityisesti koiran läsnäolosta. Siinä erityisesti turvallisuuden tunteen saaminen koiran välityksellä on tärkeää. Koiran kautta voi olla helpommin kontaktissa eikä tarvitse suoraan puhua terapeutille ainakaan alussa.”

Viinamäen (2005, 58) tutkimuksen mukaan toiminnallisesti korkeatasoisilla autismin kirjon lapsilla lemmikkieläimen ja lapsen välinen läheinen suhde saattaa omalta osaltaan edesauttaa sosiaalisen käyttäytymisen kehittymistä. Lemmikkieläimet edesauttavat heikkotasoisilla autismin kirjon lapsilla sosiaalisten suhteiden aloitteellisuudessa ja kaverimyönteisyydessä. Lapsen sosiaaliseen kehittymiseen koiralla on positiivinen vaikutus.

3 TUNNETAIDOT

Tunnetaidot ohjaavat päätöksiämme ja tekojamme, unelmiamme ja ajatuksiamme ollen osana sosiaalista käyttäytymistämme. Tunnetaidot ovat arkipäiväisiä ja itsestään selviä asioita mutta samalla elintärkeitä. Tunnetaidot ovat päässeet ruostumaan nyky-yhteiskunnassamme. Kenties tunnetaidoista on tehty vaikeasti saavutettavia, koska ihmiset kokevat, että eivät osaa käyttää niitä. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005, 12.) Myös kyky tunnistaa tunteita muissa ja itsessä, sekä niiden nimeäminen, osaltaan vaikuttaa tunnekäyttäytymiseemme ja tunteiden alkuperän ymmärtämiseen. Kyky kohdata ja suvaita erilaisia ihmisiä on myös tunnetaitoa. (Jalovaara 2006, 95–96.)

Varhaislapsuudessa opitaan tunnetaitojen perusta. Inhimilliset tunteet ovat sisäänrakennettuina syntymästä lähtien, ja ne ovat vaistonvaraisesti olemassa. Jokaisen ihmisen tulee oppia kuuntelemaan tunteitaan ja harjoitella niiden käyttöönottoa. Tunteiden esiin saamiseksi lapsi tarvitsee opetteluun aikuisen esimerkkiä ja tukea. Tunteiden hallinnan ja tunnistamisen oppiminen ovat erityisen tärkeitä lapselle tulevaisuuden kannalta.

Lapsi harjoittelee erilaisia tunteita, niiden tunnistamista ja kokemista erilaisten leikkien ja satujen avulla. (Isokorpi 2004, 127.)

Jotta lapsi oppisi tuntemaan itsensä mahdollisimman hyvin, hänen tulee saada ilmaista tunteensa omalla tavallaan, vaikka tämä olisikin vanhempien näkökulmasta katsottuna erilaista kuin heidän tapansa näyttää tunteita. Lasta ei tule pakottaa kertomaan tunteistaan, jos tämä ei ole hänelle luontaista. Hyväksi lapselle ei kuitenkaan ole, jos hän ei millään tavalla ilmaise tunteitaan. Tällaista lasta tulisi rohkaista ilmaisemaan tunteitaan sanoin edes lyhyesti. Lasta voidaan auttaa nimeämällä hänen tunteitaan. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005, 23.)

Kasvatuksella voidaan vaikuttaa tunteiden ilmaisemiseen ja tiedostamiseen, vaikka itse tunteisiin ei voidakaan vaikuttaa (Puolimatka 2004, 41–42). Kyetäkseen tukemaan lasta erilaisten tunteiden hallinnassa ja käsittelyssä, aikuisen tulisi miettiä omien tunteiden ilmaisua, käsittelyä sekä sitä, kuinka hyväksyy omat tunteet. Omien tunteiden lapsuuden tunnetilojen läpi käymisestä on hyvä lähteä liikkeelle. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005, 26–28.) Omien tunteidensa oppimiseen lapsi tarvitsee myös läheisen kiintymyssuhteen ihmiseen, joka rakastaa lasta ehdoitta ja osaa olla omien tunteidensa kanssa. Läheinen aikuinen, jolla on kiinnostusta kohdata lapsen tunteet, tuo merkityksen lapselle tunteiden ilmaisuun. (Puolimatka 2004, 65–66.)

Kullberg-Piilolan mukaan ”Tunnerehellisyyden myötä lapsen itsetunto vahvistuu ja hänen kykynsä solmia tasa-arvoisia ihmissuhteita paranee.” Lähtökohtana tunnerehellisyydessä onkin, että osaamme avoimesti kertoa toisillemme, miltä tuntuu ja opetamme myös lapsemme samanlaiseen avoimuuteen tunteiden kanssa. Tunnerehellisyyden ajatuksena on, että lapsi ansaitsee aitoja tunteita neuvojen lisäksi vanhemmiltaan. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005, 36–38.) Kun taas Knuutilan mukaan (Puolimatka 2004, 39) tunne-elämän kautta tulemme tietoisiksi itsestämme. Omien tilanteiden muutokset, niin positiivisesti kuin negatiivisesti, synnyttävät meissä tuntemuksen. Ihminen ei ole tietoinen itsestään muuten kuin tuntemalla tunteita. (Andell ym. 2015,11.)

Tunne- ja turvataitokasvatuksella tavoitellaan muun muassa lapsen omien tunne- ja turvataitojen vahvistamista, turvallisen kasvun edistämistä sekä kiusaamisen ehkäisemistä. Kasvatuksen tarkoituksena on edistää lapsen itseluottamusta, itsetuntoa ja itsearvostusta

sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Lapsen tulee oppia tunnistamaan tunteitaan ja huomioimaan niitä. Tunteiden avulla lapsi oppii tietämään, milloin on turvassa ja milloin uhattuna. (Andell ym. 2015, 11.)

Huilla ja Isokoski (2013) ovat tutkineet tunnetaitojen ja itsetunnon vahvistamista alakouluikäisillä. Opettajien mukaan tunnetaitojen harjoittelu ja itsetunnon vahvistaminen on tärkeää. Erityisesti omien tunteiden tunnistaminen ja empatiakokeminen koettiin merkitykselliseksi. Lapset selviävät paremmin pettymyksistä ja ristiriitatilanteista omien tunteiden hallinnan myötä.

3.1 Tunteet

Tunteet ovat kaikille jokapäiväisiä kokemuksia, mutta emme ymmärrä niitä samalla tavalla. Tunteiden ymmärtäminen vaikuttaa siihen, miltä meistä tuntuu. Tunteisiimme ja reaktioihimme vaikuttaa se, kuinka meille on kulttuurissamme opetettu tunteiden tulkintatapa. Erilaiset kulttuurit muokkaavat tunneilmaisujamme erilaisiksi ja tunteet saavat erilaisen merkityksen. Kasvatuksella voidaan vaikuttaa siihen, millainen merkitys tunteille annetaan. (Puolimatka 2004, 19.) Lapsen on tärkeää oppia ensin erottamaan perustunteet kuten viha, rohkeus, pelko, suru, ilo ja rakkaus. Leikin kautta lapsi voi opetella erilaisia tunteita. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005, 75, 130.)

Tunteet ovat ikään kuin koettuja tuntemuksia, jotka näkyvät toiminnassamme (Puolimatka 2004, 22). Opitut tulkinnat ja muistot liittyvät kiinteästi tunteeseen. Sisäisiksi malleiksi muodostuneet muistot tunteista kertovat meille, miten tulisi tuntea, toimia ja ajatella. Kaikenlaiset tunteet vihasta rakkauteen ovat hyväksytyjä ja sallittuja, vaikka kehossa ne saattavat tuntua epämiellyttäviltä. (Virtanen 2015, 25.)

Tunteemme vaikuttavat siihen, miten tulkitsemme ja havaitsemme ympärillämme tapahtuvia asioita sekä sitä, kuinka käyttäydymme sosiaalisissa tilanteissa. Tunteet myös muokkaavat automaattisesti viireystilaa kehossamme. (Nummenmaa 2010, 11.) Tunteet vaikuttavat ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja tarttuvat ihmisestä toiseen. Tunteet ovat läsnä kaikessa tekemisessämme ja ihmisenä olemisessämme. Jokaisen meidän on hyvä oppia tunnistamaan tunteitamme ja kanavoimaan niitä sopivalla tavalla. (Kallio ym. 2007.) Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa korostuu, ettei ilman tunteita voi tulla toimeen. Ihmisen pitää osata samaistua toisen asemaan, jotta hän ymmärtää miltä

toisesta tuntuu. Vasta sitten ihminen kykenee sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Pelkällä loogisella päättelyllä tämä ei onnistu. (Jalovaara 2006, 38.)

On yhtä tärkeää oppia tunnistamaan, kokemaan ja näyttämään tunteita, kuin oppia hillitsemään niitä joissain tilanteissa. Ihmiset reagoivat tunteisiin eri tavalla ja tunteet tuntuvat fyysisestikin. Toiset reagoivat tunteisiin fyysisesti voimakkaasti ja saattavat tuntea ”puristusta rinnassa”, mahakipua tai pienet lapset saattavat tuntea jopa pyörryttämisen tunnetta. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005, 13.) Kaikki tunteet ovat hyväksyttäviä ja sallittuja, mutta se, miltä kehossa tuntuu, ei välttämättä ole miellyttävää. Tunteet näkyvät muille erilaisena puheena, ilmeinä, eleinä sekä sosiaalisena käyttäytymisenä. (Virtanen 2015.)

3.2 Koira tunteiden tukena

Aiempien tutkimusten mukaan koiralla on suuri merkitys tunteiden ilmaisemiseen, lapsen käyttäytymiseen, itsetuntoon ja tunteiden käsittelyyn. Nancy Parish-Plass (2008) on artikkelissaan kuvannut, kuinka eläimen osoittama kiintymys ja eläimen hoitaminen vahvistavat vaikeasti kiintymyssuhteeltaan vaurioituneen lapsen itsetuntoa (Sinkkonen 2013, 43). Kun taas Triebenbacherin (2002) mukaan lemmikkieläimen avulla voidaan lapsille opettaa toisten kunnioittamista, inhimillisyyttä, hyväsydämyyttä ja empatiaa. Lemmikkieläimet voivat vaikuttaa myös merkittäväällä tavalla lapsen sosiaaliseen kehitykseen. Lapsille tarjoutuu lemmikkieläimien kanssa mahdollisuuksia oppimiseen ja elämiseen sekä rajattomia mahdollisuuksia kiintymykseen ja ehdottomaan rakkauteen. (Viinamäki 2005.)

Luomala-Toikkasen (2008, 12) mukaan Kotschal ja Ortbauer (2003) havaitsivat luokasta tulevan yhteneväisempi, ja lasten epäsosiaalinen käyttäytyminen, kuten yliaktiivisuus ja aggressiivisuus vähenivät, kun luokkaopetus oli koira-avusteista. Sisäänpäin kääntyneistä lapsista tuli sosiaalisempia koiran ollessa luokassa. Selkeimmin vaikutukset näkyivät pojissa kuin tytöissä.

Siegelin ym. (1997) tutkimus osoitti, että oppilaiden epäsosiaalista ja aggressiivista käytöstä voitiin vähentää koiran avulla. Tutkimuksessa oppilaat ottivat tunnin aikana anne-

tut ohjeet asiallisesti vastaan ja olivat halukkaita työskentelemään koiran kanssa. Oppilaat omaksuivat positiivisemmän roolin koiran ollessa luokassa, ja he käyttäytyivät kääntäen kääntäen ja hellästi koiraa kohtaan. (Luomala-Toikkanen 2008, 14.)

Viinamäen (2005) tutkimuksessa selvisi, että tunteiden ilmaiseminen on myönteisempää autistisesti käyttäytyvillä lapsilla enemmän lemmikkieläimen kuin vanhempien kanssa. Lasten tunnereaktiot eivät olleet epäasiallisia, eivätkä he käyttäytyneet aggressiivisesti lemmikkieläimen kanssa. Usein lapset myös osoittivat herkkyyttä ja ymmärrystä lemmikkieläimen tunteille ja tarpeille. Lemmikkieläimen sijaan he kuitenkin turvautuivat vanhempiin enemmän kuin lemmikkieläimeen.

Viinamäen (2015) tutkimuksen mukaan autistisesti käyttäytyvien lasten ja lemmikkieläinten suhteessa lemmikit tekevät lapset onnelliseksi, ja ollessaan kotoa pois, lapset ikävöivät lemmikkejään. Lemmikistä koettiin olevan apua lapselle vaikeina aikoina. Lemmikkieläimet voivat tarjota autistisesti käyttäytyville lapsille tunnepitoisuutta ja läheisyyttä sisältävää kiintymystä, mihin heillä vuorovaikutusongelmien vuoksi on muuten vähemmän mahdollisuuksia.

Könösen (2016) opinnäytetyön aineistossa ilmeni että lasten on helpompi ilmaista tunteitaan koiralle kuin ihmiselle sekä osoittaa koiralle hellyyttä ja läheisyyttä. Koiran koettiin vaikuttavan myös lasten empatiakykyyn. Ahon ja Pitkäsen (2016) opinnäytetyön toimintatuokioissa erityislasten kanssa, joissa oli tarkoitus korostaa lasten emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehitystä, havaittiin tuokioilla olevan monia positiivisia vaikutuksia lasten yhteistyötaitoihin ja lasten oli muun muassa helppoa keskustella tunteista koirien kautta.

4 TAPAUS ”MAIJA” ALKUTILANTEEN KUVAUS

Opinnäytetyön tapaukseksi valikoitui 7-vuotias tyttö Maija, joka aloitti ensimmäisen luokan syksyllä 2016. Olen tuntenut lapsen muutaman vuoden ikäisestä asti, ja seurannut hänen kasvuaan ja kehitystään läheltä sekä tiennyt hänen haastavasta käytöksestään. Kertoessani tuttavalleni opinnäytetyön tekemisestä ja tarpeistani löytää lapsi, jolla on haasteita, hän ehdotti omaa lastaan. Hetken asiaan pohdittuani ja ohjaavan opettajani kanssa keskusteltuani, innostuin ideasta, vaikka tiesin, että perheen tunteminen tuo omat

haasteensa työskentelyyn. Perhe lähti opinnäytetyöprosessiin mukaan innokkaasti alusta alkaen.

Äidin kertoman mukaan Maijalla on pienestä pitäen ollut haastavaa käyttäytymistä, rai-vokohtauksia ja jopa väkivaltaa perheenjäseniä kohtaan. Hän on taaperoikäisestä ollut erittäin herkkä, mutta myös vahva persoona. Perhe on aiemmin vuosien aikana hakenut haastavaan käyttäytymiseen apua muun muassa neuvolasta, mutta mitään konkreettista apua he eivät ole kokeneet saaneensa. Päivähoidossa ja esikoulussa ei ollut huomattu äidin kertomia haasteita. Maija on käynyt keväällä 2016 psykologin tutkimuksissa, josta hänet ohjattiin toimintaterapeutin arvioon. Psykologin tutkimuksissa ilmeni tunne-elämän käsittelyssä haasteita ja heikkoa itsetuntoa. (Äiti 2016a.)

Opinnäytetyön aloitusta varten haastattelin äidin saadakseni tietää Maijan haasteista ja vahvuuksista enemmän. Haastattelussa tuli ilmi, että Maijan haasteet olivat moninaisia ja painoutuivat ennen kaikkea tunteiden hallinnan ongelmiin. Nämä ilmenevät lähinnä raivoamisena, väkivaltaisena käyttäytymisenä sekä hysterisenä itkuna. Maijan oireilu oli lähes päivittäistä tai jopa useita kertoja päivässä tapahtuvaa. Haastava käyttäytymisen aiheuttaa jatkuvasti ristiriitoja vanhemman ja lapsen välillä. Maijalla on myös heikko itsetunto, jonka vuoksi hän kokee inhoa itseään kohtaan sekä luovuttaa helposti. Äiti myös epäili, että pienempien sisarusten saama huomio aiheuttaa mustasukkaisuutta esikoisessa. (Äiti 2016b.)

Äidin kertoessa Maijan vahvuuksista löytyi Maijasta paljon positiivisia asioita, joita olivat muun muassa innostuva, sosiaalinen ja vahva luonne. Empaattisuuden vahvuutta pohdimme yhdessä, koska se voi olla lapselle myös rasite lapsen eläytyessä liikaa toisen asemaan. Tuolloin asiat jäivät helposti vaivaamaan lapsen mieltä. Empaattisuus on siis kenties sekä haaste että vahvuus. Äiti toivoi, että työskentelystä löytyisi vinkkejä Maijan kanssa työskentelyyn arjessa ja Maijan koirapelon helpottumista. Koirapelon huomioiminen olikin tärkeä asia työskentelyä aloitettaessa. Näiden ennakkotietojen pohjalta lähdin miettimään, millaisiin asioihin minun tulisi kiinnittää työskentelyn aikana huomiota. (Äiti 2016b.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön lähtökohtana on perehtyä koira-avusteiseen menetelmään yksilötasolla sekä selvittää, millaisia vaikutuksia koiran läsnäololla on lapsen sosiaalisiin ja tunnetaitoihin. Opinnäytetyön tavoitteena on lisäksi kehittää tunnetyöskentelyn menetelmä sosiaalialan työhön välineeksi sekä tuoda sosiaalialalla työskenteleville henkilöille näkökulmaa eläinavusteisen toiminnan soveltuvuudesta, mahdollisuuksista ja mahdollisista haasteista. Työskennellessä lasten ja koirien kanssa yhteistyössä, on tärkeää tietää, mitä hyötyjä ja mahdollisia haittoja on työskentelyssä. Opinnäytetyöllä toivon löytäväni koira-avusteiseen työskentelyyn uutta tietoa ja näkökulmaa, mistä hyötyisivät sosiaalialalla työskentelevät ammattihenkilöt ja henkilöt, joilla on ajatuksena työskennellä koira-avusteisesti yksilöiden tai ryhmien kanssa.

Opinnäytetyössä käyttämiäni menetelmiä ja tuokioita voidaan mahdollisesti hyödyntää esimerkiksi päiväkodeissa, luokissa, perhekodeissa ja lastensuojelulaitoksissa. Tämän työn hyöty on kaikkein suurin itselleni, sillä tavoitteenani on kartoittaa omaa mahdollisuuttani toimia koira-avusteisesti sekä oppia työskentelystä uusia näkökulmia, syventää tietämystäni koira-avusteisesta työskentelystä ja tunnetaidoista, kehittää ammatillista osaamistani sosiaalialan ammattilaisena sekä kehittää työskentelymenetelmä koiratunnekoritteineen. Opinnäytetyön avulla toivon löytyvän lapselle ja perheelle uusia toimintamalleja haastaviin tilanteisiin.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksinä ovat:

1. Kuinka koira-avusteisesti voidaan tukea lasta tunnetyöskentelyssä?
2. Miten lapsi kokee tunnetyöskentelyn koiran kanssa?
3. Mitä ovat kehittämäni koira-avusteisen tunnetyöskentelyn mahdollisuudet ja haasteet?

6 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa sovelaan tapaustutkimuksen ja kehittämistutkimuksen periaatteita. Tutkimusmenetelmänä käytettiin opinnäytetyössä havainnointia ja lisäksi haastattelua. Havainnoinnissa apuna käytettiin videointia, jotta toimintahetkiä voitiin katsella tarkemmin jälkikäteen, jotta mikään oleellinen ei jäisi huomioimatta. Haastattelin perheen äitiä, jolloin sain tarkempaa pohjatietoa lapsesta, millaisia asioita tulisi huomioida työskentelyssä ja mitä toiveita perheellä oli toiminnalle.

Sovimme myös käytännön asioista kuten, missä ja milloin tapaamme lapsen kanssa sekä kuinka kauan tunnetuokiot kestävät. Lisäksi kirjasin muistiin paperi-kynä- menetelmällä kaikki toiminnan aikana havaitsemani asiat heti toiminnan jälkeen. Kuvaan opinnäytetyön toteutuksen vaiheet tarkemmin menetelmien jälkeen kohdassa 6.3 Opinnäytetyöprosessi.

Lapsen äidin haastattelussa sain etukäteen, ennen toiminnan aloitusta, tarkempaa tietoa lapsen haasteista ja vahvuuksista. Opinnäytetyön toiminnassa käytin koirina omia shetlanninlammaskoiriani. Koirista valitsin lapsen persoonaan parhaiten sopivan koiran ensimmäisen tapaamisen jälkeen. Olin miettinyt jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa, ketkä koiristani olisivat mahdollisesti parhaiten toimintaan sopivia. Myös lasta itseään kuuntelin, kun tutustuimme koiriin. Koiran valinta on tärkeää, jotta lapsen ja koiran välille syntyy luottamussuhde ja työskentelystä saadaan maksimaalinen hyöty lapselle ja hänen perheelleen.

6.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö on toimintatutkimus, joka on samalla kehittämistutkimus, koska kehitin toiminnallisia hetkiä varten koiratunnekortit sekä koira-avusteisen työskentelymallin, jota testasin käytännössä. Käyttämäni tutkimusmenetelmät ovat laadullisia menetelmiä. Tutkimuksessa on myös case-tutkimuksen osia, koska tutkin yhtä tapausta, yhteen lapseen perehtyen. Kuten kehittämistutkimuksessa, pyrkii toimintatutkimus muutokseen. Toimintatutkimuksessa tutkija itse osallistuu interventioon, jota ei kehittämistutkimuksessa vaadita. (Kananen 2014, 29.)

Toimintatutkimuksella on yleensä kytkös työelämään eli jonkinlainen kumppani, mutta tässä opinnäytetyössä työelämäkytköstä ei ole vaan kumppanina on perhe ja lapsi. Toimintatutkimuksessa toteutuvat toiminta ja tutkimus samalla kertaa. Toimintatutkimuksessa pyritään muutokseen ja ratkaisemaan ongelmia. Se kohdistuu vain yhteen tapaukseen ja näin ollen tulokset ovat pitäviä vain tämän tapauksen kohdalla. Toimintatutkimus on kasa erilaisia tutkimusmenetelmiä. Toimintatutkimus ja kehittämistutkimus ovat hyvin lähellä toisiaan, vaikka metodologiassa ne eroavat toisistaan. (Kananen 2014, 11–13.)

Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta käytetään kvantitatiivisen tutkimuksen sijaan silloin, kun argumentaatiotapa ja tutkimusyksiköiden suuri joukko ei ole mahdollista tai tarpeen. Johtolangoiksi laadullisessa analyysissä eivät kelpaa tilastolliset todennäköisyydet. Pelkästään rajoituksena tulee tässä yksiköiden rajallinen määrä. Ei ole järkevää tai voimavarojen puitteissa mahdollista tehdä niin paljon haastatteluja, että yksilöiden väliset erot olisivat tilastollisesti merkitseviä, kun yksi yksilö voi tuottaa haastatteluna monta kymmentä sivua tekstiä. (Alasuutari 1999.)

6.1.1 Case-tutkimus

Toimintatutkimus rinnastetaan usein case-tutkimukseen, koska siinä on paljon tapaus-tutkimuksen piirteitä (Kananen 2014, 27). Case-tutkimusta ei voi tehdä menneestä tapahtumasta vaan sen kohteena on tämänhetkinen ilmiö. Tutkimuksessa on yleensä yksi tapaus tai kohde, jota tutkitaan ja tutkimus antaa selityksen yhden tapauksen osalta. Case-tutkimus on lähempänä kvalitatiivista tutkimusta kuin kvantitatiivista. Kvalitatiivinen tutkimuksen ero case-tutkimuksesta onkin erittäin pieni. (Kananen 2013.)

Tapaustutkimus voidaan luokitella eri ryhmiin, joita ovat muun muassa kuvaileva tapaus-tutkimus, psykologinen tapaus-tutkimus ja itsessään arvokas tapaus-tutkimus. Tutkimusmenetelmänä tapaus-tutkimus on vaativa ja tutkijan tulee hallita useita tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Tapaus-tutkimuksessa käytetäänkin tiedonkeruumenetelmänä useimmiten teemahaastattelua, joka ei ole menetelmänä helppo. Tutkijan tulee pystyä etenemään haastattelussa tutkittavan tuottaman tekstin mukaan joustavasti teemojen mukaan edeten. Tämä vaatii tutkijalta joustavuutta ja hyviä kommunikaatiotaitoja haastatteluja suorittaessaan. Omat haasteensa tuovat myös aineiston analyysi ja tulkinta. (Kananen 2013, 55–58.)

Videon kaikki toiminnalliset hetket, joiden läpi käyminen jälkikäteen vaati suuren työn. Videoinnin hyöty tuli esiin, kun opinnäytetyön toiminnan osuuksien auki kirjoittaminen siirtyi aikataulullisista syistä pitkälle talveen. Näin ollen pystyin palaamaan muistiinpanojen lisäksi video-materiaaliin ja havainnoimaan mahdollisimman paljon toiminnasta. Case-tutkimuksen aineistona voidaan käyttää erilaisia tallenteita. Tallenteiden hyöty tulee esiin, kun niihin voidaan aina palata, jolloin voidaan puhua autenttisesti tallentumisesta. Toisin kun kirjoittaessa, jolloin tallentuu vain se, mitä sillä het-

kellä kirjataan muistiin, ja kirjoitus on kertaalleen suodattunut kirjoittajan kautta. Aineiston keruumuotona videointi voi aiheuttaa suuren määrän materiaalia, jota voi olla vaikeaa hallita ja se vie paljon aikaa. (Kananen 2013, 87–91.)

6.1.2 Havainnointi

Havainnointi on hyvä keino tarkastella asiaa teoriaan peilaten. Tieteellisessä tutkimuksessa ei havaintoja koskaan pidetä tuloksina vaan johtolankoina, joita tulkitsemalla yritetään päästä havaintojen ”taakse”. Havaintoja tulee tarkastella vain ja ainoastaan, eksplisiittisesti määritellystä näkökulmasta. Teoreettiseksi viitekehykseksi nimitetään tätä näkökulmaa. (Alasuutari 1999, 78–79.)

Toiminnallisen osuuden havainnointi tapahtui heti toiminnan aikana, mistä kirjasin toiminnan päätyttyä muistiin havainnoimani asiat, sekä videotallenteista. Havainnoida voi useilla menetelmillä. Havainnointi voi olla systemaattista havainnointia, joka on jäseneltyä ja havainnoija on ulkopuolinen toimija tai se voi olla osallistuvaa havainnointia, jolloin se on vapaata ja luonnolliseen toimintaan mukautunutta, ja havainnoija on toimintaan osallistuva. Karkeasti ajatellen osallistuva havainnointi on kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmä, kun taas kvantitatiivisesti painottuvassa tutkimuksessa käytetään systemaattista havainnointia. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 214–215.)

Havainnointi oli osittain myös osallistuvaa havainnointia. Olin itse aktiivisessa osassa tunnetuokioiden aikana. Osallistuva havainnointi on subjektiivista toimintaa, koska se voi olla hyvinkin valikoivaa. Havainnoissa kiinnitetään huomiota tunnettuihin, käsitteellisiin asioihin. Havainnoijalla voi jäädä huomaamatta merkityksellisiä asioita ja hän voi liittää aikaisemman elämäkokemuksensa perusteella havainnoitaviin henkilöihin erilaisia piirteitä ja ominaisuuksia. Myös havainnoijan aktiivisuustaso ja mieliala voivat vaikuttaa havainnoinnin tuloksiin. Havainnointi on siis hyvin inhimillistä toimintaa. Osallistavassa havainnoinnissa korostuu eettiset kysymykset, ja siksi onkin huolellisemmin tiedostettava tekojensa seuraukset. (Eskola & Suoranta 1998, 99–104.)

Osallistuvassa havainnoinnissa voi havainnoijan osallistumisen aste vaihdella. Täydellisessä osallistumisessa voi ilmetä ongelmia, kun tutkija pyrkii pääsemään ryhmään täydelliseksi jäseneksi. Tutkijalle voi aiheutua ristiriita siitä, että hän on keräämässä tietoa tutkimukseensa, mutta toisaalta hänen pitäisi toimia aidosti ja luonnollisesti. Osallistuja

havainnoijana on vaihtoehtona täydelliselle osallistumiselle, jolloin tehdään selväksi tutkittaville, että ryhmässä on havainnoija. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että havainnoija osallistuu ryhmän toimintaan, mutta tekee samalla kysymyksiä ja havaintoja. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 216–217.)

Suurin etu havainnoinnissa on, että se on todellisen elämän tutkimista ja sen avulla voidaan saada yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden toiminnasta välitöntä ja suoraa tietoa. Havainnointi sopii hyvin menetelmäksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Menetelmänä havainnointi on erinomainen tutkiessa vuorovaikutusta, ja sopiikin hyvin esimerkiksi tilanteisiin, joissa tutkittavalla on kielellisiä vaikeuksia kertoa suoraan tutkijalle asioista. Havainnoinnin haittoja ovat sen viemä aika, jota usein ei tutkijoilla ole, sekä se, että havainnoija voi häiritä havainnoidessaan tilannetta ja havainnoijan objektiivisuus saattaa kärsiä, jos havainnoija sitoutuu emotionaalisesti tilanteeseen tai ryhmään. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 212–217.)

Toimintakertojen jälkeen kirjasin ylös kaiken havaitsemani, pohjautuen tutkimuskysymyksiini. Analysointia tehdessäni käytin havainnointiin videoita useita päiviä. Havainnoinnin aikana kirjasin videoista muistiin havaitsemani asioita ja yritin kuvata tilanteet mahdollisimman hyvin opinnäytetyöhöni. Kirjasin opinnäytetyön raporttiin erilliset havaintoja -kohdat, jotta myös lukija saa kuvan havainnoista.

Havainnoinnissa voidaan kiinnittää erityistä huomiota asioihin ja ilmiöihin, jos tiedetään, mitä havainnoidaan. Useimmiten ei kuitenkaan tiedetä tarkasti, mitä tapahtuu, ja tämän vuoksi videointi on hyvä apuväline myöhempää tarkastelua varten. Lisäksi voidaan käyttää kynä- ja paperi- menetelmää, jolloin pyritään kirjoittamaan muistiin kaikki havainnoitu. Tässä voi käyttää apuna erilaisia taulukoita ja tutkimuspäiväkirjoja, joihin on asetettu kysymyksiä valmiiksi. (Kananen 2013, 91.)

6.1.3 Haastattelu

Haastattelulla en kerännyt varsinaisesti aineistoa tutkimukseen, vaan haastattelun tarkoituksena oli selvittää lähtökohdat työskentelylle lapsen kanssa. Haastattelukysymykset oli laadittu tukemaan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä. Äidin haastattelusta sain pohjan työskentelyn pääpainoille.

Haastattelu on yleisin tapa Suomessa kerätä aineistoa laadulliseen tutkimukseen. Haastattelun avulla voidaan kerätä aineistoa kvantitatiiviseen tutkimukseen tai yhtä hyvin se voi olla kvalitatiivinen tutkimus. Tavoitteena haastattelussa on selvittää, mitä jollakin on sanottavaa tai mielessään asiasta. Ideana haastattelu on järkevä ja yksinkertainen tapa saada tietoa ihmisestä ja siitä, mitkä ovat hänen motiivinsa, mitä hän ajattelee ja niin edelleen. (Eskola & Suoranta 1998, 86.)

6.2 Aineiston analyysi

Tutkimuksen menetelmien ja analyysiin valintaan saattaa vaikuttaa tutkimusongelmat tiukastikin ohjaten. Tutkimusprosessin aikana tehdyt valinnat eri vaiheissa muodostavat kiinteän kokonaisuuden. Tutkimuksen ydinasia on analyysin, tulkinnan ja johtopäätösten tekeminen kerätystä aineistosta. Voi käydä myös niin, että analyysivaiheessa tutkijalle selviää miten tutkimusongelmat olisi tullut asettaa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 221.)

Tutkimustani analysoin samalla, kun purin toiminnallista osuutta raporttiin. Olin myös tehnyt muistiinpanoja toimintojen aikana, ja niitä käytin analysoinnin tukena. Toiminta eteni tekemieni valintojen mukaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei voida tehdä aineiston analyysiä vain tutkimusprosessin lopussa, kuten tavallisesti tehdään, kun aineisto on kerätty ja järjestetty, vaan analyysiä täytyy tehdä pitkin tutkimusprosessia (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 223).

6.3 Opinnäytetyöprosessi

Talvella 2016 käynnistin opinnäytetyöprosessin nopealla syklillä. Ajatus opinnäytetyön aiheesta oli jollain tasolla ollut olemassa opiskeluiden aloituksesta alkaen. Ideaseminaarista sain vahvistusta omille ajatuksilleni ja lähdin ohjaavan opettajan avustamana työstämään suunnitelmaa. Tässä vaiheessa pohdin, mistä löytäisin toimintaan sopivan lapsen ja otinkin alustavasti yhteyttä kunnan toimintaterapeuttiin, kysyäkseni olisiko hänellä tiedossa lasta, jota voisin kysyä. Sillä hetkellä hänellä ei ollut tiedossa sopivaa lasta ja samanaikaisesti varmistui mahdollisuus tuttavaperheen lapsen kanssa toimimiseen.

Kesäkuun 2016 alussa, esittelin aiheeni suunnitelmaseminaarissa. Tämän jälkeen työstin koiratunnekortteja etsimällä sopivia kuvia omien koirien ja kasvattieni kuvista. Kuvien muokkauksen jälkeen tulostin kuvat, jotka liimasin kartongille ja päällystin kortit kontaktimuovilla. Korttien teon jälkeen tarkensin suunnitelmaa ja annoin suunnitelman perheelle luettavaksi. Sovimme samalla alustavasti kesäkuun lopulle ajan haastatteluun sekä lapsen kanssa työskentelyyn ja videointiin tarvittavien lupien täyttämiseen (liite 1 ja liite 2).

Luvat saatuani, haastattelin äidin lapsen haasteista ja vahvuuksista sekä millaisia odotuksia vanhemmilla oli työskentelyn suhteen. Luvussa neljä käsitelin tarkemmin haastattelussa ilmenneitä asioita. Haastattelun jälkeen sovimme ensimmäisen tapaamisemme lapsen kanssa heinäkuun alkuun, mutta sattumien summan vuoksi jouduimme siirtämään aikaa heinäkuun lopulle.

Haastattelun ja työskentelyn aloituksen välissä suunnittelin ja pohdin, mitä materiaaleja käytän toiminnassa sekä millaisia asioita minun tulee huomioida koko työskentelyn ajan. Materiaaleista valitsin alustavasti muun muassa monisteita, jotka sopivat lapsen kiukun hallinnan käsittelyyn ja opetteluun. Tässä vaiheessa en halunnut kuitenkaan lyödä lukkoon lopullisia suunnitelmia, jotta voisin edetä toiminnassa lapsentahtisesti ja koiran huomioiden. Perehdyin ennen työskentelyn aloitusta tunnettyöskentelyn materiaaliin. Käytin apunani kolmea erilaista tunnettyöskentely-materiaalia. Käyttämästäni materiaalista ja tekemistäni alustavista suunnitelmista löytyy enemmän tietoa liitteistä (liite 3 ja liite 4).

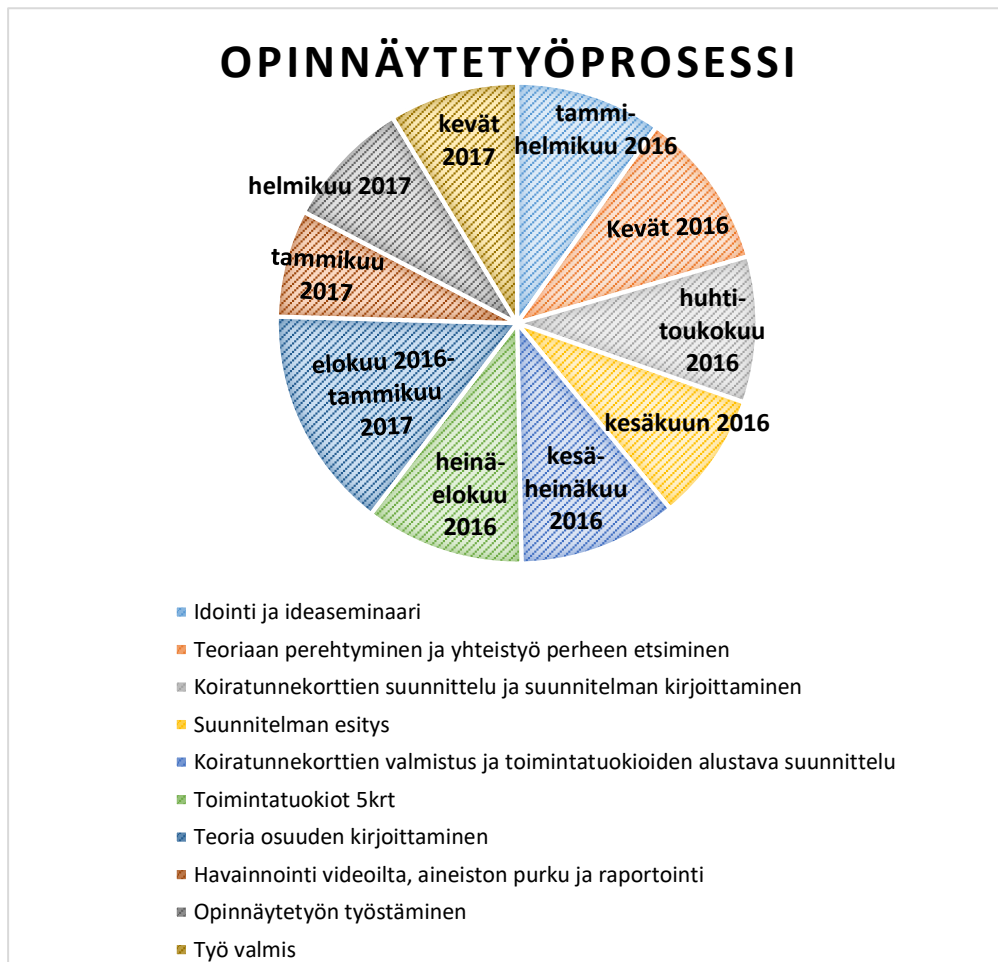
Tapasin lasta heinä-elokuun 2016 aikana koiran kanssa 5 kertaa, noin 45 minuutista kahteen tuntiin kerrallaan. Ensimmäisellä tapaamisella lapsi sai tutustua ohimennen kaikkiin viiteen koiraani, joista olin suunnitellut ottavani toimintaan mukaan yhden koiran sekä miettinyt kahta eri vaihtoehtoa valmiiksi. Valitsin koirista työskentelyyn vajaan kolmevuotiaan uroskoirani Jerry'n. Jerry sopi mielestäni hyvin koiria pelkäävälle lapselle, koska on luonteeltaan rauhallinen, eikä innostu liikaa vieraista ihmisistä. Myös toinen koirani Elsa, joka on iältään reilut viisi vuotta, osallistui kahtena päivänä aktiivisesti toimintaan lapsen toiveesta. Elsa on luonteeltaan hyvin samanlainen kuin Jerry, ja tästä syystä sopi myös hyvin toimintaan. Elsa pitää lapsista paljon, joten tästä syystä en uskaltanut ottaa sitä heti mukaan toimintaan. En halunnut, että lapsi pelästyisi koiraa, joka saattaisi nuolaista poskesta ja näin ollen vetäytyisi työskentelystä. Koiran ja lapsen

väläinen yhteistyö on tärkeää ja tästä syystä olikin tärkeää miettiä sopivimmat koirat työskentelyyn. Joskus lapsi saattaa aristella koiraa, joten tämä on myös hyvä huomioida koiran valinnassa. Lapsi, jonka kanssa tein toiminnan, pelkää hieman koiria, joten huomioin myös tämän koiraa valitessa.

Tapaamiset tapahtuivat minun kotonani ja tapaamismäärään vaikutti aikataulujen hankala yhteensovittaminen, jonka vuoksi myös tapaamisten aloitus ja lopetus venyivät loppukesään ja alkusyksyyn. Lapsi pääsi vaikuttamaan viimeisen tapaamisemme toimintaan ja hän sai itse tehdä kerrasta mieluisan. Viimeinen kerta oli jo koulujen alettua, erään koulupäivän jälkeen ja silloin yhteinen aikamme oli pidempi kuin aiemmilla kerroilla. Tästä sovimme yhdessä lapsen ja äidin kanssa ensimmäisen tapaamisen jälkeen, jotta pystyimme tekemään viimeisestä kerrasta lapselle mahdollisimman mukavan ilman aikarajoja.

Videoin tapaamiset, jotta pystyin havainnoimaan asioita myös jälkikäteen. Oman syksyn aikataulujeni muuttumisen vuoksi olikin hyvä, että pystyin perehtymään videoihin kunnolla vasta tammikuulla. Jokaisella tapaamisella teimme lapsen haasteisiin liittyviä tehtäviä. Teemat vaihtelivat tapaamiskerroittain ja jatkoimme aiemmasta aiheesta yleensä myös seuraavalla kerralla. Jokaisella tapaamiskerralla kartoitin kyselemällä ja hymynaama-korttien avulla lapsen tuntemukset ennen työskentelyn aloitusta ja myös työskentelyn lopuksi. Näin pystyin ottamaan kaiken mahdollisen hyödyn seuraavasta työskentelykerrasta.

Elokuussa 2016 kirjoitin opinnäytetyön teoriaosuutta, jota jatkoin vielä tammikuun 2017 aikana. Tammikuussa 2017 perehdyin tarkemmin keräämääni tutkimusaineistoon ja analysoin aineiston, minkä jälkeen raportoin tutkimustulokset opinnäytetyöhöni. Opinnäytetyöni laitoin tammikuun puolivälissä opponijalleni luettavaksi. Häneltä saamani palautteen jälkeen jatkoin opinnäytetyöni työstämistä. Työstettyäni johtopäätöksiä ja hieman teoriaa, pyysin muutamia kavereitani lukemaan opinnäytetyöni sekä pyysin heiltä palautetta. Samalla lähetin työn ohjaavalle opettajalle luettavaksi. Kevään 2017 aikana työstin opinnäytetyöni valmiiksi. Kuvassa 1. on kaavion muodossa kuvattu opinnäytetyön prosessi.

KUVA 1. Opinnäytetyöprosessi kaaviona

Olin suunnitellut haastattelevani vanhemmat uudelleen ja antavani palautetta lapsen työskentelystä toiminnan päätyttyä. Palautteen annossa oli ajatuksena keskustella yhdessä vanhempien kanssa, mihin asioihin jatkossa voisi kiinnittää huomiota lapsen kanssa. Tälle samalle tapaamiselle suunnittelin myös, että antaisin perheelle toiminnasta kootun videon ja lapselle tekemäni kansion. Hankalien aikatauluongelmien vuoksi päädyin antamaan palautetta hieman jokaisen toimintakerran jälkeen ja luovuin kokonaan loppuhaastattelusta. Lapsen suostumuksella tein toimintahetkistä videon ja kansion, mihin kokosin lapsen tekemät monisteet ja valokuvia muistoksi. Tekemäni videon ja kansion toimitin perheelle muussa yhteydessä. Heidän niin halutessaan, voin antaa vielä lisää palautetta toiminnasta ja lapsen kanssa työskentelystä opinnäytetyön valmistamisen jälkeen.

6.3.1 Luvat ja eettisyys

Lapsen kanssa työskennellessä tarvitsin luvan hänen vanhemmiltaan työskentelyyn ja videointiin. Samalla tarvitsin luvan haastatella vanhempia lapsen liittyvistä asioista. Yhdistin luvat samaan lomakkeeseen, jotta helpotin omaa työskentelyäni ja jottei vanhempia rasiteta useilla lomakkeiden täyttämällä. Lupahakemus ja haastattelulupa löytyvät liitteistä (liite 1 ja liite 2).

Erityisryhmät, kuten lapset ja kehitysvammaiset, asettavat haasteita tutkimukselle. Lasten tutkimukseen osallistumiseen tarvitaan huoltajan tai muun edustajan lupa, koska he eivät kykene itse täysin ilmaisemaan tahtoaan. Vaikka huoltaja antaisikin luvan osallistua tutkimukseen, ei tutkimusta saa suorittaa lapsen sitä vastustaessa. (Mäkinen 2006.)

Huomioin työskennellessäni alaikäisen lapsen kanssa salassapitovelvollisuuteni. Keräämäni video-, haastattelu- ja havainnointimateriaali oli ainoastaan omaan käyttööni. Hävitin asianmukaisesti materiaalin, josta lapsen tai perheen voi tunnistaa, opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Tein perheelle videokoonnin toimintahetkestä sekä lapselle kansion, jossa ovat hänen tekemänsä tehtävät, kuvia toiminnasta sekä korteista. Näiden osalta perhe on vastuussa. Tutkijan tulee varmistaa tutkimusaineiston käsittelyssä yksityisyys ja luottamuksellisuus, eikä myöskään tutkimuksen jälkeen ole välttämätöntä säilyttää koko tutkimusaineistoa (Mäkinen 2006).

Työskennellessäni lapsen kanssa huomioin ja kunnioitin lapsen mielipidettä. Kysyin häneltä luvan videointeihin ja mahdollisen yhteenveto-videon näyttämiseen vanhemmille. Kerroin, miksi kuvaan, ja lapsi sai halutessaan kieltäytyä kuvauksesta sekä huomioin lapsen toiveet toiminnan aikana keskustelluista asioista. Lapsi sai itse päättää jokaisen toiminnan jälkeen, saanko kertoa vanhemmilleni havainnoista ja keskusteluidemme aiheista.

Sosiaalialan eettisten ohjeiden mukaan, asiakkaalla on oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti ja yksilönä. Kaikki asiakkaan elämänalueet on otettava huomioon ammattilaisena ja pyrittävä kohtaamaan asiakas yksilönä sekä osana perhettään, ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa. Ammattilaisen tulee kunnioittaa ja edistää asiakkaan oikeutta omiin valintoihin, omista elämänvalinnoistaan tai arvoistaan riippumatta. (Arki, arvot, elämä, etiikka.)

Työskentelyssä minun tuli huomioida myös eettisyys koiraa kohtaan. Eläimen oikeuksia ei ole määritetty laissa, mutta eläimen kohtelusta on säännöksiä eläinsuojelulaissa. Eläin rinnastetaan tavaraksi, eikä eettisyydestä ole selkeitä ohjeita. Laki määrittelee muun muassa hyvinvoinnista huolehtimisen, ruokinnan ja liikunnan (Finlex.fi). Eläinten hyvinvointi ja oikeudet ovat myös uudessa opetussuunnitelmassa, jossa muun muassa uskonnossa käsitellään eettisiä kysymyksiä, jotka liittyvät eläimiin (Juntunen 2015). Eläinavusteisen valmennuksen ammattieettisissä periaatteissa eläin on huomioitu etenkin viimeisessä kohdassa, jossa mainitaan muun muassa ”eläimellä on oikeus inhimilliseen ja oikeudenmukaiseen elämään” (Salmela 2015, 10). Minulle oli kuitenkin koko työskentelyn ajan selvää, että myös koiraa kunnioitetaan työskennellessä lapsen kanssa. Jos koira ei halunnut olla osallisena, se sai poistua. On erittäin tärkeää koiraavusteisessa työskentelyssä huomioida myös koiran oma halu osallistua.

6.3.2 Materiaalit ja apuvälineet toiminnassa

Välineiksi kehitin omien koirieni sekä kasvattieni kuvista erilaisilla tunteilla varustettuja koirakortteja, joita hyödynsin työskentelyssä. Koiratunnekortit valmistin omien kasvattieni ja koirieni kuvista. Koiratunnekorttien ideana oli saada lapsi kertomaan tunteista enemmän. Koiratunnekorteista enemmän luvussa 7 Koiratunnekortit. Koiratunnekorttien lisäksi askartelin samalla mallilla hymynaamakortit. Näiden korttien avulla oli tarkoitus selvittää lapsen ajatuksia toimintaan tullessa ja koiran kanssa työskentelystä. Hymynaamoista lapsi pystyi kokoamaan mieleisensä tunnetilan. Kuvassa 2 ovat hymynaamat.

KUVA 2. Hymynaamat

Kirjallisena materiaalina käytin apuvälineenä lasten tunnetyöskentelyyn kehitettyjä opimateriaaleja, kuten Juusolan (2015) Hyvä minä! Tutkimusretki itsetuntoon -treenikirja, jossa on erilaisia itsetuntoharjoitteita esikoulu- ja alakouluikäisille. Materiaalia on esitelty tarkemmin liitteessä 3. Tärkeimmät apuvälineeni työskentelyssä olivat kuitenkin shetlanninlammaskoirani Jerry sekä Elsa, joka osallistui parina päivänä mukaan toimintaan. Jerry ja Elsa esiintyvät myös tunnekorteissa.

7 KOIRATUNNEKORTIT

Koiratunnekortteja voidaan käyttää työskenneltäessä koira-avusteisesti lapsen kanssa tunnetyöskentelyn tukena. Koiratunnekorttien avulla voidaan saada lapsi käsittelemään tunteitaan ja näin ollen helpottaa vaikeista asioista puhumista. Opinnäytetyössä käyttämäni koiratunnekortit ovat valmistettu omaan käyttööni, mutta jatkossa voisin ajatella työstäväni kortteja välineiksi myös muille koirien kanssa työskenteleville. Koiratunnekortit olivat tärkeä osa opinnäytetyöni tunnetyöskentelyn toimintahetkiä.

7.1 Korttien suunnittelu

Korttien suunnittelun aloitin jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa, jolloin kyselin kasvattieni omistajilta mahdollisia kuvia ja niiden käyttöä. Suunnitelman esitykseen olin valmistanut muutaman mallikappaleen, joissa oli kuvia koiranpennuistani. Nämä mallit olivat pieniä pikaversioita, joita tulostin kuvistani. Mallikappaleilla halusin tuoda ideani paremmin esille suunnitelman esityksen vaiheessa.

Suunnitelman esityksen jälkeen lähdin miettimään, miten valmistaisin kortit ja mistä kuvista. Minulla on useampi pentueellinen koiria kasvanut kotona, joten oli helppoa lähteä etsimään kuvia omalta tietokoneelta. Selasin suuren määrän kuvia, etsien erilaisia tunnetiloja kuvissa. Iloinen koira oli ehdottomasti helpoin löytää, mutta pelokas koira oli huomattavasti vaikeampi löydettävä. Kuvien tuli olla selkeitä ja värikkäitä, koska koen itse, että värit kertovat paljon tunnetilasta. Löysin lopulta kaikki kuvat omalta tietokoneeltani, joten en tarvinnut kasvattieni omistajilta lupia kuvien käytölle. Kuvien löytymisen jälkeen mietin, miten saisin kuvista kestävä. Pohdin aluksi, että teettäisin kuvista pahvikortit valokuvapalvelun kautta, mutta aikataulujen vuoksi päädyin kuitenkin valmistamaan kortit itse.

7.2 Korttien valmistus

Valmistusta varten muokkasin valokuvia sopivan kokoisiksi ja poistin turhat taustat kuvasta, minkä jälkeen tulostin kuvat. Tulostuksen jälkeen aloitin varsinaisen askartelun korttien valmistumiseksi. Kaapistani löytyi kartonkia eri värejä ja niistä valitsin mielestäni sopivimman juuri näille korteille. Väriksi valikoitui sininen. Leikkasin korttipohjat sopivan kokoisiksi, sovittaen koirakuvia pohjien päälle, jonka jälkeen liimasin kuvat korttipohjiin. Lopulta koirantunnekortit (kuva 3) valmistuivat tulostetuista koirien kuvista, kartongista sekä kontaktimuovista, jolla päällystin kortit, jotta niistä tulisi kestävämmät kuin niiden ollessa pelkästään kartongista tehty.

KUVA 3. Koiratunnekortit

Koiratunnekorttien valmistukseen käytin aikaa useita tunteja suunnittelusta valmiisiin kortteihin. Korttien hyöty itselleni on jatkossa kuitenkin niin suuri, että työ kannatti tehdä ja panostaa korttien kuviin. Korttien koirilla on jokaisella oma tarinansa, joista voi myös keskustella lapsen kanssa, jos muuten ei saa lasta puhumaan tunteistaan. Koiratunnekorttien ollessa minulle hyvin henkilökohtaiset, koen pystyväni hyödyntämään kortteja vielä paremmin kuin jos kuvat olisivat minulle täysin vieraiden koirien kuvista.

8 TUNNETUOKIOT

Tunnetuokioista suunnittelin alustavasti karkean suunnitelman paperille. Mitään tarkkaan suunniteltua en suunnitelmaan kirjannut, jotta pystyin etenemään lapsentahtisesti ja muuttamaan toimintaani tarvittaessa. Alustava suunnitelma löytyy liitteistä (liite 4). Tunnetuokioiden lähtökohtana oli käydä lapsen kanssa läpi erilaisia tunteita ja niistä nousevia ajatuksia koira-avusteisesti. Tärkeänä osana tunnetuokioita olivat valmistamani koiratunnekortit ja koira. Korttien avulla oli tarkoitus saada lapsi kertomaan tunteista enemmän. Kirjamateriaalina käytin muutamaa erilaista tunnetyöskentelyyn suunniteltua kirjaa. Materiaalista tarkemmin liitteessä 3.

Tunnetuokioita oli viisi kappaletta, joiden kesto vaihteli 45 minuutista kahteen tuntiin. Ensimmäisellä kerralla oli tutustumista koiraan ja työskentelyyn, joka vaati reilu tunnin aikaa. Seuraavat kolme kertaa jatkoimme 45 minuutin aikataululla. Viimeinen kerta oli suunniteltu pidemmäksi, jolloin lapsi sai tehdä jotakin itselleen mieluista toimintaa.

Tunnetuokioiden sisällön seuraavalle kerralle kokosin edellisen kerran työskentelyn mukaan. Käyttämiäni monisteita, joista kuvia tuokioiden kuvauksissa kappaleissa 8.1–8.4, monistin muutamia valmiiksi sen mukaan, mistä olimme edellisellä kerralla jutelleet.

8.1 Tutustumista

Ensimmäinen tapaamisemme kesti noin 75 minuuttia, jonka aloitin kysymällä, oliko äiti kertonut lapselle, mitä me tekisimme ja miksi lapsi tuli. Täydensin lapselle vielä niitä asioita, joita hän ei ollut ymmärtänyt ja kerroin toiminnan liittyvän opinnäytetyöhöni. Heti alkuun varmistin, saako tuokiot videoita, jotta voisin myöhemmin tarkemmin katsoa toimintaamme. Kerroin lisäksi, että voin lopuksi tehdä hänelle videon toimunnoista. Lapsi suostui ja oli innoissaan tulevasta videosta. Samalla kerroin hieman koiratunne-korteista sekä hymynaama-korteista, joita käytimme apuna tuokioissa.

Tutustuimme kaikkiin viiteen koiraan ja mietimme yhdessä, kuka mahtaisi olla sellainen, kenen kanssa voisimme työskennellä. Sisällä oli koirista kaksi, joista toista lapsi uskalsi silittää heti, mutta varoen. Tämän jälkeen menimme ulos tutustumaan loppuihin kolmeen koiraan. Tervehdimme kaikkia menemällä tarhaan, tällöin kaikki koirat haukkuivat innostuksesta. Lasta pelotti ja hän vetäytyi kauemmaksi, jääden portin pieleen. Pyysin koiria siirtymään kauemmaksi ja lasta menemään kyykkyy. Pyysin koiria yksitellen paikalla. Lapsi silitti varovaisesti kaikkia. Lapsi tykkäsi etenkin Elsasta, joka oli rauhallisempi kuin muut. Koirat olivat liian innoissaan ja haukkuminen sai lapsen todella varaukselliseksi. Päädyimme yhdessä siihen, että teemme töitä Jerry'n kanssa.

Menimme aluksi lastenhuoneeseen, jossa lapsi sai valita, istuuko, seisooko vai makaako, koska sillä ei ollut mitään väliä. Lapsi silitteli tosi rohkeasti Jerryä ja samalla juttelimme. Kyselin, miltä tuntui tulla ja lapsi sai näyttää hymynaamakorteista, millaisella mielellä tuli. Lapsi otti korteista suru-naaman, kysyin mitä lapsi tarkoittaa?

”Musta tuntui, että se oli vähän jännittävää”

Kiinnitin huomiota lapsen jännitykseen hänen tullessaan luokseni. Lapsi tuli hieman arastellen ja oli hieman levottoman oloinen, mutta kuitenkin hymyilevä. Kerroin lapselle, kuinka on aivan normaalia, että jännittää, kun ei kunnolla tiedä, mitä tapahtuu.

Painotin lapselle, että aina saa kysyä, jos jokin ihmetyttää. Lapsi oli hymyilevän ja iloisen oloinen koko ajan. Myöhemmin hän kertoi olleen ihan paha olo, kun jännitti niin kovasti.

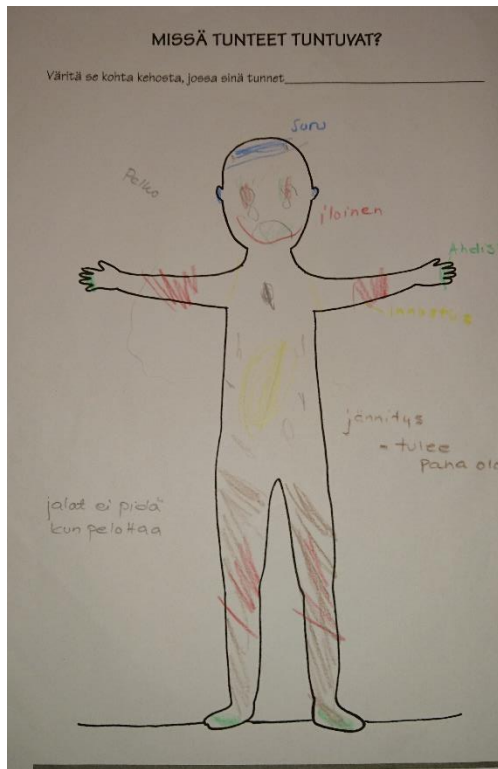
Juteltiin ja käytiin koirakortit läpi, millaisia ajatuksia heräsi ja millaisia tunteita ja tapahtumia on kuvissa. Lapsi jutteli todella avoimesti asioista ja uskalsi kertoa miltä tuntui. Koko ajan hän samalla silitteli koira. Mietimme myös, millaisia tunteita koirilla oli korteissa. Kuinka kuvassa vihaisena keppiään vihaisesti puolustava Jerry (kuva 4), voi maata jalkojemme juuressa rauhallisesti? Uskoisiko hän saman koiran ajattelevan ”Minä en halua, että sinä tulet tänne”.

”Joo, koska mäkin osaan.”

KUVA 4. Jerry vihaisena muille koirille

Siirryimme lopuksi keittiöön, jotta voimme tehdä joitain tehtäviä ja koira sai tarvittaessa lepotauon. Keskustelimme tunteista ja kerroin, kuinka tunteet tuntuvat meissä eri kohdissa kehoa. Teimme väritystehtävän Missä tunteet tuntuvat? (kuva 5). Tehtävässä ihmiskehon osiin väritetään eri tunteista muun muassa ilo, suru ja pelko eri värillä sekä se, missä tunne lapsen mielestä tuntuu. Välillä lapsi muistaa kysyä, missä Jerry on? Jerry oli valinnut paikkansa lapsen tuolin alta ja nukkui siellä.

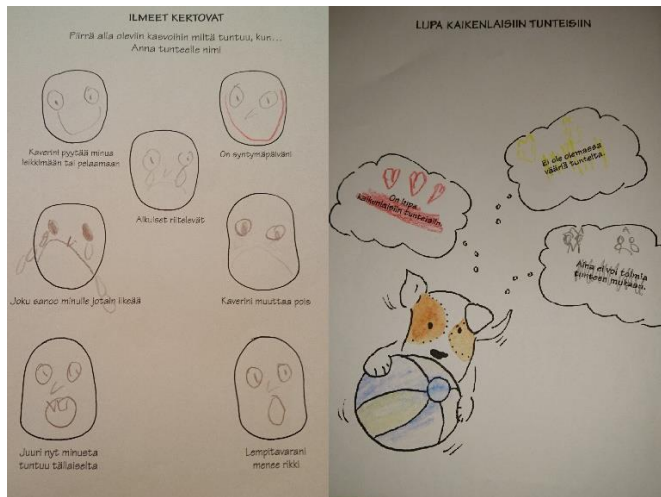

KUVA 5. Missä tunteet tuntuvat? (Andell, Lajunen & Ylenius-Lehtonen 2015, 63).

Työskentelimme keskustellen ja samalla väritystehtävää tehden. Jokaisesta läpi käymästämme tunteesta juttelimme erikseen ja lapsi sai kertoa, millaisia asioita hänelle tuli mieleen. Painotin lapselle, että ”Kaikki tunteet on sallittuja, mutta se miten toimii, ei välttämättä ole sallittua tai toimintatavat ovat huonoja.”

Kun keskustelimme lapsen raivoamisista kotona, hän liikehti levottomasti ja oli surullisen näköinen. Lapsi kertoi avoimesti, kuinka toimii tunteen vallassa. Siirsin tässä vaiheessa aiheen Jerryyn. Kysyin lapselta, miten hän luulisi Jerryyn reagoivan, jos lapsi raivoaisi Jerrylle. Lapsi epäili, että koira purisi. Kerroin Jerryyn, kuten myös useimpien muiden koirien pelkäävän, kun ihmiset huutavat tai raivoavat. Tästä keskustelu siirtyi lapsen omaan arkielämään ja kokemuksiin.

Teimme vielä toisen tehtävän, jonka nimi on Ilmeet kertovat (kuva 6). Lapsi työskenteli aktiivisesti ja nopeasti. Lopuksi vielä kertasimme erillisestä monisteesta Lupa kaikenlaisiin tunteisiin (kuva 6), että kaikki tunteet on sallittuja. Sovimme samalla myös, mitä kaikkea tekisimme koiran kanssa seuraavilla kerroilla, kuten hoitokerta, opetuskerta, yhdessä tekemistä ja niin edelleen.

KUVA 6. Ilmeet kertovat ja Lupa kaikenlaisiin tunteisiin tehtävät (Andell, Lajunen & Ylenius-Lehtonen 2015, 64-65).

Lopuksi kävimme vielä läpi, millainen mieli hänelle jäi tästä toimintakerrasta. Aluksi hän valitsi viiva-naaman, eikä osannut sanoa miltä tuntuu, mutta muutti lopulta valintansa kahden hymyn ekstra-isoksi hymyksi. Se oli kivaa. Jerryyn kanssa työstylystä hän kertoi, että oli kiva silittää ja olla koiran kanssa. Jerryyn rauhallisuus teki vaikutuksen, ja samalla lapsi katsoi Jerryä ja siirtyi silittämään koiraa. Päivän päätteeksi lapsi leikki Jerryyn kanssa sekä sisällä että pihalla heitellen palloa.

Havaintoja

Alkujännityksen jälkeen lapsi uskalsi silittää koiraa ja olla koiran lähellä. Pelko, joka näyttäytyi aluksi, hävisi toiminnan aikana. Koiran tuominen tunteiden kertomiseen, tuntui luontevalta ja helpolta lapselle. Lapsi kertoi huomaamattaan paljon asioita itsestään, perheestään, lähimmäisistään sekä läheisten koirista. Tuntui kuin lapsen olisi ollut helppompaa ymmärtää jotain tunnetta, kun hänen täytyi miettiä sitä koiran näkökulmasta. Lapsi koki työskentelyn miellyttäväksi.

8.2 Opetellaan uusia toimintamalleja suuttuessa

Toisella kerralla jouduimmekin olemaan koko toiminnan ajan ulkona, koska minun talossani oli kattoremontti. Ulkona pystyimme jotenkin keskustelemaan ilman häiriöitä. Sääkin suosi meitä ja Jerry pääsi vapaasti liikkumaan. Tällä kertaa pidimme 45 minuutin aikarajasta kiinni, ja käsitelimme erilaisia toimintamalleja lapsen suuttuessa.

Hymynaamakorteista lapsi sai valita jälleen tulonsa mielentilaan liittyvät kortit. Tällä kertaa hän valitsi kolme korttia. Pyysin häntä kertomaan, miksi valitsi kyseiset kortit. Surunaama kuvasi hämmennystä siitä, ettei ollut varma, pääseekö tulemaan. Viivanaama tuli siitä, kun lapsi sai kuulla, että haen hänet ja hän oli yllättynyt. Iso hymynaama valittiin, kun lapsi oli todella iloinen, että pääsi luokseni. Erittäin iloiseksi hänet teki Jerry.

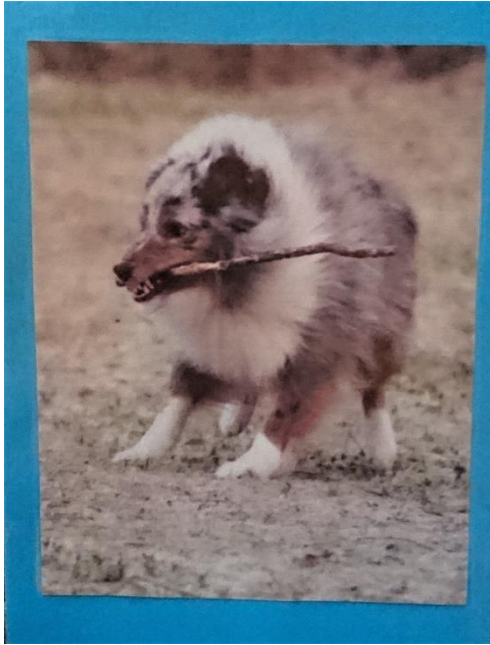
”Se on hyvä puoli, et tää koira on täällä. Mä tykkään näistä kaikista koirista.”

Kertasimme edellisen kerran toimintaamme ja muistelimme tekemiämme tehtäviä. Lapsi kertoi kokemastaan jännittävästä tilanteesta ja missä se tuntui kehossa. Kysyin, millaiset asiat voisivat Jerryä jännittää?

”Hmm, vaikka semmoinen et se menee vieraaseen paikkaan niin sitä voi jännittää. Sitten se, jotkut äänet voi toisia koiria ruveta jännittämään, niinku äsken ku se sahan ääni kuului.”

Jatkoimme keskustelua, millaiset asiat jännittävät lasta ja miten hän reagoi silloin kun jännittää. Huutaako, kiukkuaa, mököttää vai mitä? Hän kertoi, ettei reagoi mitenkään. Keskustelimme, mistä tietää koiran jännittävän ja millaisella elekielellä koira reagoi. Totesimme yhdessä, että sillä hetkellä Jerryllä oli hyvä olla, koska se makaili jaloissamme.

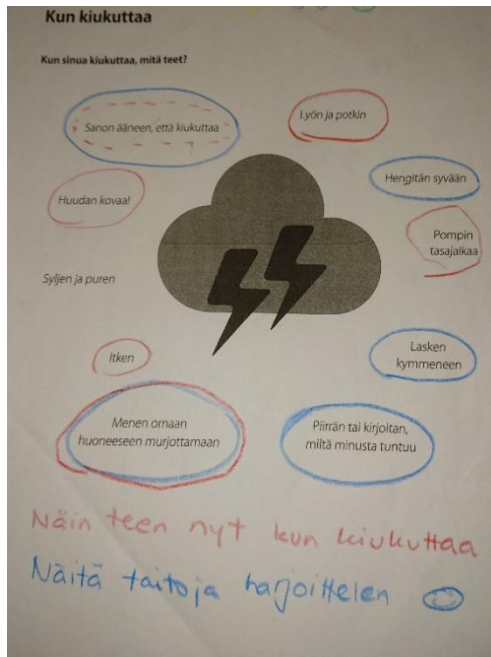
Jatkoimme toimintaa siten, että lapsi valitsi yhden koirakorteista. Hän sai valita mieleisensä ja keskustelimme sitten kortista. Hän kaivoi kortin salaa pinosta ja esitti kuvan tapahtumaa, vihaista koiraa. Kuvassa Jerry on vihaisen näköinen ja irvistää (kuva 7). Siirsin aiheen lapseen itseensä kysyen, millaisista asioista hän tulee vihaiseksi tai suuttuu. Hän kertoi kokemuksistaan esikoulussa, ja millaiset asiat siellä saa hänet suuttumaan. Jatkoin aihetta kysyen, miten sinä käyttäydyt, kun suuttut? Lapsi kertoi ja näytti, kuinka reagoi tilanteeseen esikoulussa, mutta myös kotona. Kehotin lasta miettimään auttaako raivoaminen tai tuleeko siitä parempi mieli ja kerroin, että voisimme opetella muutaman uuden keinon osoittaa suuttumusta.

KUVA 7. Vihainen Jerry

Jatkoimme keskustelua lapsen valitsemasta kortista ja Jerryn käytöksestä. Miten Jerry voisi kuvan tilanteessa toimia toisia? Lapsi keksi itse muutamia hyviä toimintamalleja Jerrylle, joten kehoitin häntä myös miettimään, voisiko omaan suuttumukseen oppia uutta mallia. Samalla lapsi silitteli koiraa ja kyseli välillä ihan aiheen ulkopuolelta asioita, jotka liittyvät koiriin.

Seuraavaksi teimme monisteen Kun kiukuttaa (kuva 8). Siinä on erilaisia käyttäytymismalleja kiukkutilanteissa kuten: itken, lyön ja potkin, hengitän syvään ja menen omaan huoneeseen murjottamaan. Lapsi merkitsi monisteeseen punaisella ne toimintamallit, joita sillä hetkellä käyttää. Nämä toimintamallit olivat negatiivisia. Pohdimme, voisiko lapsi kokeilla jäljelle jääneitä hyviä toimintamalleja huonojen tilalle, kuten piirrän ja kirjoitan, miltä minusta tuntuu. Annoin lapselle kotitehtäväksi kokeilla seuraavan kiukukokohtauksen tullessa jotain uutta keinoa. Lapsi kertoi perheestään ja läheisistään, kuinka he käyttäytyvät suuttuessaan sekä oli sitä mieltä, että muidenkin pitäisi tulla Marrin kouluun opettelemaan tunteita. Keskustelimme ja pohdimme, miten suuttuessa voisi käyttäytyä, ettei pahoita toisen mieltä.

KUVA 8. Kun kiukuttaa tehtävä (Juusola 2015, 62).

Lopuksi lapsi silitteli Jerryä, Jerry'n kelliessä ja nauttien silittelyistä. Katsoimme vielä kortteista, löytyisikö niistä Jerry'n vihaiselle käytökselle toisenlaisia toimintamalleja. Lapsi löysi kortteista kaksi iloisesti leikkivää koira kuvaa (kuva 9) ja totesimme, että Jerry voisi opetella leikkimään jakamalla keppinsä. Lopetellessamme pyysin lasta kertomaan, miten hänen mielestään meni ja millaista oli Jerry'n kanssa toimia. Lapsen mielestä Jerryä oli kiva silittelä.

KUVA 9. Iloisesti leikkivät koirat, toinen kortteista

Havaintoja

Lapsi tuli iloisena paikalle, mutta lähti hieman varovaisesti pihan aidatulle alueelle, vaikka aitauksessa ei ollutkaan muita koiria kuin Jerry. Lapsi haki itsenäisesti kontaktia koirasta ja lopuksi jopa pyysi koiraa istumaan. Jerry oli rento ja haki itsekin huomiota, kun keskustelimme lapselle vaikeista asioista kuten raivokohtauksista. Vaikeista asioista puhuminen oli selkeästi lapselle haastavaa, mutta koiraa silitellessä ihan kuin vahingossa alkoi tulla puhetta. Suhde oli selkeästi alkanut muodostua ja Jerry luotti lapseen.

8.3 Mikä lohduttaisi Turrea?

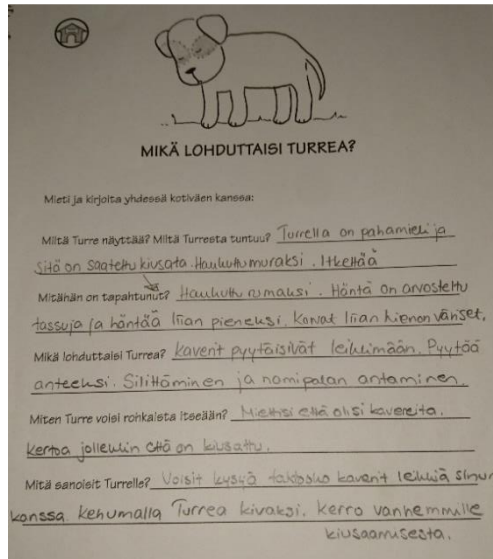
Edellisestä tapaamisestamme oli kulunut useita viikkoja, kun tapasimme lapsen kanssa kolmannen kerran. Lapsi tuli iloisena paikalle, mutta hieman sävähti koiran tullessa heti hänen luokseen haluten rapsutuksia. Lapsi siirtyi kauemmaksi koirasta. Kerroin koiran haluavan olla hänen luonaan ja ehkä antaa pusunkin, koska pitää häntä jo ystävänä. Lapsi rentoutui ja silitti koiraa.

Aloitimme jälleen kertaamalla edellistä kertaa, jolloin keskustelimme suuttumiseen liittyvistä reaktioista. Muistelimme, millaiset olivat hyviä keinoja ja millaisia pitäisi välttää suuttuessa. Lapsi säpsähteli koiran nuuskiessa tai nuolaistessa häntä ja pelkäsi selkeästi enemmän kuin aiemmalla kerralla, jolloin jo luotti koiraan. Lapsi kertoi, ettei ole saanut kovia raivareita vaan oli lähinnä itkenyt ja suuttunut asioista, mutta pystynyt hillitsemään omaa toimintaansa. Kehuin lasta ja kannustin yrittämään jotain yhdessä miettimämme keinoa seuraavilla kerroilla.

Aloituksessa lapsi valitsi hymynaamoista viiva- ja suru-naaman. Yrittäessään kertoa sanoiksi ajatuksiaan, lapsi kiemurteli ja oli levoton. Hän ei kokenut osaavansa kertoa, miltä tuntui, mutta lopulta kuitenkin kertoi johtuvan jännityksestä ja siitä, ettei lapsi enää muistanut, miksi tulee. Kerroin jälleen lapselle, että oli ymmärrettävää olla hieman jännittynyt tai jopa suuttunut, kun ei tiedä mitä seuraavaksi tapahtuu. Ohi kävelevää koiraa lapsi silitti ja kielsi nuolemasta. Muistutin, että koiraa sai kieltää, jos se tekee jotain sellaista, mistä ei itse pidä. Keskustelumme siirtyi muihin koiriimme ja lapsi kysele koiriin liittyvistä asioista.

Minulla oli muutamia tehtäviä valmiina, joista valitsimme yhden työstettäväksi. Aiheena tehtävässä oli ”Mikä lohduttaisi Turrea?” (kuva 10). Edellisellä kerralla olimme

koira-korteista katsoneet tunteita ja jatkoimme nyt samalla tavalla. Hoksasimme, että korteista puuttuu surullinen koira. Kortit jakaantuivat lapsen käsissä hyviin ja pahoihin kortteihin. Kerroin, ettei korteissa ole hyviä ja pahoja, vaan erilaisia tapoja reagoida tilanteisiin sekä erilaisia tunteita. Juttelimme yhdestä kortista enemmän, mitä lapsi näkee kortissa ja herättääkö se joitain ajatuksia.

KUVA 10. Mikä lohduttaisi Turrea? (Andell, Lajunen & Ylenius-Lehtonen 2015, 71).

Aloimme pohtia tehtävää. Kävimme tehtävän kysymys kysymykseltä läpi ja minä kirjasin lapsen ajatuksia paperille. Turren pahameleli johtui siitä, että häntä oli kiusattu ja haukuttu rumaksi. Jostain syystä Jerry halusi olla todella lähellä lasta ja haki koko ajan rapsutuksia. Lapsi koki asian pelottavaksi ja väisti kauemmaksi sohvalla. Puutuin koiran toimintaan, koska lapsi ei pitänyt siitä juuri silloin. Pyysin myös lasta istumaan hetken ihan paikoillaan ja silittämään koira, jotta koira rauhoittuisi. Lapsen levottomuuden rauhoittuessa, koira rauhoittui viereen makailemaan, seuraten koko ajan mitä teimme.

Miettiessämme, mikä lohduttaisi Turrea, kysyin mikä voisi lohduttaa Jerryä. Lapsi keksi heti, että rapsutukset ja silitykset rauhoittavat sekä jos antaisi namipaloja koiralle. Ohimennen lapsi silitti koira, joka ei enää maannut hänessä kiinni vaan muutaman kymmenen sentin päässä. Molemmat olivat paljon rennompia. Koska lapsi itse keksi, että Turrea on saatettu kiusata, jatkoin aihetta lapsen itseensä. Onko häntä kiusattu? Hän kertoi joutuneensa kiusaamisen kohteeksi päiväkodissa ja esikoulussa.

Keskustelimme lapsen kiusaamisesta ja millaisia ajatuksia se on hänessä herättänyt. Vaivautuneena, mutta avoimesti lapsi kertoi hyvin yksityiskohtaisesti kokemistaan asioista. Kysyin jännittääkö tai pelottaako lasta, että häntä kiusataan koulussa ja tästä juttelimme pitkän tovin. Juttelimme siitä, että aikuisille pitää aina kertoa, jos kokee kiusaamista, koska muuten aikuiset ei voi tietää asioista. Lapsi koki, ettei luota kaikkiin aikuisiin, koska yhdestä hoitajasta oli huonot kokemukset.

”Mä kerron, tai mä en uskalla kertoa T...lle ku se ei yhen kerran ku mä kerroin se ei ees kuunnellu ees yhtään mitään mä sanoin. Mut E... kuuntelee aina.”

Yhtäkkiä Jerry siirtyi aivan lapsen selkään kiinni nukkumaan ja ”örähti” samalla kuin nauttien olostaan. Lapsi ei säikähtänytkään vaan alkoi kysellä, miksi koirat pitävät tuolaisia ääniä. Kerroin koirien äänitelevän hassusti, koska ne ilmaisevat itseään eri tavalla kuin ihminen. Jerry’n äännähdys kertoi, että hän nautti olostaan lapsen vieressä. Lapsi silitti koiraa takanaan ja kysyi voiko nojata koiraan? Lupasin lapselle, että hän voi nojata, koska Jerryä se ei haitannut. Lapsi nojasi hetken koiraan.

Tutkimme jälleen koirakortteja ja löysimme korteista kiusaamiseen liittyviä kortteja (kuva11). Mietimme, mitä niissä näkyy ja millaisia ajatuksia koirilla saattaa tilanteissa olla. Kiusaaminen ja pelko ilmenevät korteissa ja lapsi kertoi erilaisia asioita näkemästään. Keskustelussa heijastui koko ajan aiemmin käyty keskustelu lapsen kokemuksista. Kertominen oli selvästi vaikeaa lapselle, sillä lapsi heilui ja pyöri koko ajan, puhuen lyhyillä lauseilla. Omien kokemusten ja tunteiden läpi käyminen oli vaikeaa, mutta selvästi helpompaa oli keskustella asiasta koiran kautta.

KUVA 11. Kiusaaminen

Aasinsiltana hyppäsimme aiheeseen pelko, joka ilmeni useasti keskusteluidemme aikana. Kerroin, että lopuksi luen sadun, jossa käsittelemme aihetta, mutta ensin juttelimme ja tekisimme yhden tehtävän. Otin esiin monisteen ”Mitä pelkään” (kuva 12), jossa on kuvia erilaisista pelottavista asioista. Juttelimme asioista, joita lapsi pelkää ja samalla katsoimme monisteessa olevia asioita. Pohdimme, miten lapsi käsittelee erilaisia pelkoja ja millaisia kokemuksia hänellä on peloista. Lapsi myös kertoi, millaisia asioita hänen äitinsä pelkää ja tästä keskustelu siirtyi lapsen turvallisiin aikuisiin. Lapsi koki, että hänellä on elämässään paljon turvallisia aikuisia, mutta osa heistä käy heillä nykyisin vähemmän ja se harmitti lasta.

KUVA 12. Mitä pelkään (Andell, Lajunen & Ylenius-Lehtonen 2015, 79).

Juttelimme vielä, mitä teemme seuraavilla kerroilla. Lapsi kertoi haluavansa piirtää tunteista. Pidin ideaa loistavana ja mietimme jo valmiiksi, olisiko viimeinen kerta sellainen, jossa olisi piirtämistä ja aiemmin sopimaamme koiran hoitoa sekä koulutusta. Päätimme tämän kerran satuun Rohkea koira Lydydia, jota varten siirryimme sohvan nurkkaan istumaan. Lapsi istui toisella puolen ja Jerry toisella puolen minua. Luin sadun ja lapsi kuunteli hiljaa, silittäen välillä koiraa.

Lopuksi vielä kysyin, heräsikö lapselle ajatuksia tarinasta ja millaista oli tänään. Lapsi ei kokenut tarpeelliseksi keskustella tarinasta vaan kertoi, että hänellä oli parempi mieli

kuin meille tullessa. Koirat olivat hänestä kivoja. Toimintamme kesti tällä kertaa noin 45 minuuttia.

Havainnot

Pitkä tauko näkyi lapsen elekielessä koiraan kohtaan. Jännittyneisyys ja pieni pelko näyttyivät, kun hän ei tiennyt, mitä koira hänestä halusi. Paikalle tuleminenkin oli jännittävää, koska oli ollut pitkä tauko. Se näkyi lapsessa jännittyneisyytenä. Lapsen levottomuus teki myös Jerry'n levottomaksi ja lapsen luottaessa, ettei koira tee hänelle mitään mitä hän ei halua, lapsi rauhoittui. Samalla myös koira rauhoittui. Lapsen jännittyneisyys oli aluksi läsnä ja koira aisti tämän.

Lapselle tunteita aiheuttavista asioista kertominen oli haastavaa, mutta koiran kautta kerrottuna ne olivat helpompia. Luottamus koiraan palasi toiminnan aikana ja lapsi uskalsi nojata koiraan. Koiran kanssa työskentely oli lapsesta kivaa, vaikka se tauon jälkeen hieman jännittikin.

8.4 Elsa mukaan

Neljättä kertaa aloittaessamme lapsi halusi Elsan osallistuvan myös toimintaan. Otimme molemmat koirat, Jerry'n sekä Elsan, touhuihimme mukaan. Ulkoisesti lapsi vaikutti iloiselta ja rennolta, päiviä toimintahetkien välissä ei ole ollut kuin muutama, joten se varmasti vaikutti. Lapsi huusi Elsan viereensä sohvalle ja Jerry'n hypätessä pois, huusi Jerryäkin luokseen. Päätimme ottaa muutaman valokuvan muistoksi. Lapsi istui ja siliteli Elsaa koko ajan. Lapsi kyseli Elsasta ja vertasi Elsan toimintaa Jerryyn. Jerry oli vapautunut ja halusi huomiota lapselta. Elsa taas kuunteli silityksiä ja istui hiljaa paikallaan. Kuvassa 13. Elsan kanssa otettu kuva.

KUVA 13. Elsa

Aloitimme jälleen hymynaamoilla ja kysyin, millä mielellä lapsi tuli paikalle. Lapsi kysyi Elsalta;

”No mitä me otetaan Elsa, no ni mitä me otetaan Elsa?”

Samalla lapsi katsoi kortteja ja vilkaisi Elsaa, kuin hakeakseen vastausta koiralta. Elsa nuolaisi samalla varovaisesti lasta poskesta, joka kirvoitti naurun lapsessa. Lapsi antoi kaksi korttia, joista tuli yhdessä iso hymy. Oli kiva tulla.

Lapsi kertoi ensimmäisistä koulupäivistään ja millaista siellä oli ollut ensimmäisinä päivinä. Hän kyseli myös koirista ja siitä, miksi Elsa oli oudon näköinen. Kerroin Elsan hieman jännittävän ja miettivän, saako hän olla lapsen vieressä ja nuolaista lasta. Lapsi tarjosi kättään, jota Elsa nuolaisi useamman kerran varovaisesti. Lapsi oli yllättynyt, mutta samalla iloinen. Hymy nousi huulille ja hänen koko kehonsa rentoutui. Keskustelimme koirista yleisesti, pennuista, astutuksesta ja niin edelleen, koska meille saattoi olla tulossa pentuja. Puheeksi tuli myös korteissa esiintyvä edesmennyt collieni Nita, jonka lapsi muisti tavanneensa pienenä. Keskustelu siirtyi kuolleisiin koiriimme ja sitä kautta lapsen omaan kuolleeseen eläimeen.

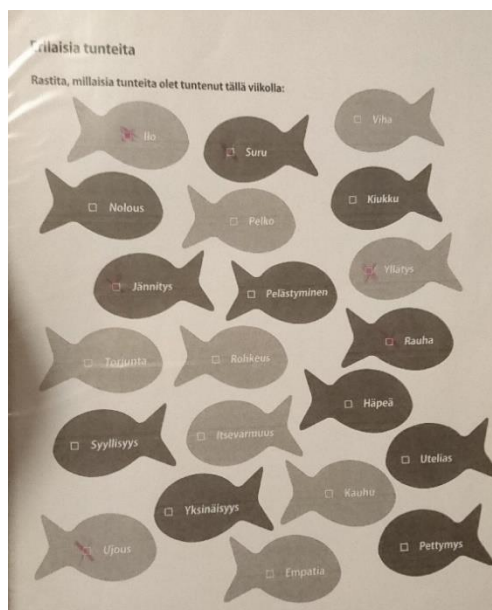
Katsoimme, mitä teemme seuraavaksi, ja samalla lapsi kertoi, että haluaa viimeisellä kerralla piirtää tunteista ja koirista. Hän halusi, että piirroksista tehtäisiin kortit, joita

voisin näyttää muille lapsille. Varmistin lapselta, haluaako hän, että käytän niitä yhdessä omien korttien kanssa ja hän ilmoitti haluavansa. Pidin ideaa aivan loistavana ja sovimme asiasta. Lapsi esitti toiveen, että saisi tulla muutenkin moikkaamaan koiria tämän toiminnan jälkeen. Hän toivoi myös, että minun lapsenikin olisivat silloin kotona. Sovimme keskustelevamme äidin kanssa asiasta.

Jatkoimme tekemällä monisteen Erilaisia tunteita (kuva 14). Kävimme läpi, millaisia tunteita lapsi on kokenut viikon aikana ja lapsi merkitsi tuntemansa tunteet monisteesseen. Kun olimme käyneet monisteen läpi, keskustelimme, mistä mikäkin tunne oli tullut. Lapsi jutteli iloisesti ja rohkeasti tunteistaan. Kysyin, mistä Elsa tuntisi itsensä iloiseksi?

”Noooo kun sitä silittää ja sen kaa leikkii.”

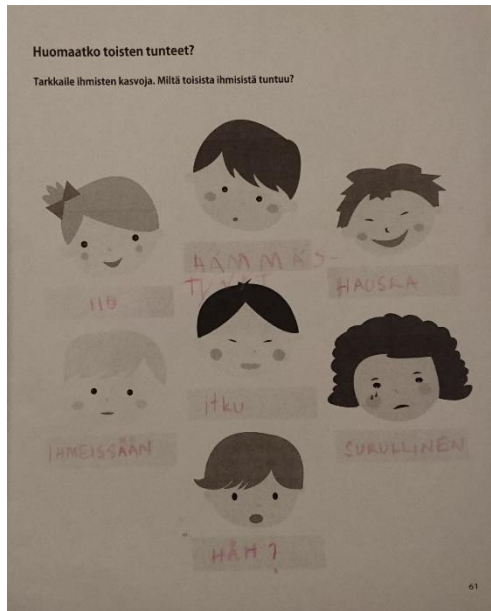
Samalla lapsi siirtyi silittämään Elsaa. Aihe siirtyi jälleen koiriin, ja seurasi paljon kysymyksiä koirista ja niiden roduista.

KUVA 14. Erilaisia tunteita (Juusola 2015, 57).

Jatkoimme toimintaa toiseen monisteeseen Huomaatko toisen tunteet? (kuva 15). Teimme monisteen yhteistyössä, koska lapsi ei osaa vielä kirjoittaa. Lapsi kertoi, mitä tunteita hän näkee kuvissa. Tunteiden tunnistaminen kasvopiirroksista oli hankalaa lapselle, varsinkin, kun kuvat olivat mustavalkoisia. Lapsi liikehti levottomasti, eikä halunnut puhua tunteista, joita kuvissa näkyi. Koska monisteen avulla ei asia edennyt,

siirryin koirakortteihin ja niiden käyttämiseen apuna. Pyysin lasta etsimään korteista iloiset kuvat. Tehtävä tuntui haasteelliselta, mutta lopulta löytyi kolme korttia, joissa oli lapsen mielestä iloinen koira. Koiran tunteista keskusteleminen olikin lapselle paljon helpompaa ja hän kertoi mitä näkee ja millainen kukakin on.

KUVA 15. Huomaatko toisten tunteet? (Juusola 2015, 61).

Lapsi ihmetteli, miksi koirat makailevat ja nukkuvat tällä kertaa. Kerroin, että sadepäivä väsyttää koiria ja ne olivat jo käyneet aamulenkillä juoksemassa. Samalla lapsi silitti Elsa ja jutteli muita juttuja. Kysyin vielä ennen lopettamista, millaiseksi hän koki työskentelyn tänään. Lapsi kertoi, että koirista on kiva jutella ja niitä oli kiva silittää samalla. Päätimme tapaamiskerran siihen, että lapsi sai antaa koirille nameja ja pyytää niitä istumaan.

Havaintoja

Tällä kerralla lapsen puheissa koirat olivat koko ajan läsnä. Itseään koskevista asioista oli hankalaa puhua ja puhetta ei juurikaan tullut ilman, että sitä liitti jotenkin koiriin. Lapsi kuitenkin rohkeasti silitti ja toimi koirien kanssa. Lapsi koki työskentelyn koirien kanssa miellyttäväksi.

8.5 Viimeinen tapaaminen ”Tosi kivaa”

Viimeiselle kerralle olimme suunnitelleet hieman vapaamman toiminnan yhdessä koirien kanssa, lapsen toiveita kuunnellen. Käyttämämme aikakin oli pari tuntia, jotta ehdimme tehdä kaikki, mitä etukäteen yhdessä suunnittelimme. Olimme lapsen äidin kanssa sopineet minun noutavan lapsen suoraan koulusta. Viimeisen kerran tarkoituksena oli jättää lapselle mahdollisimman positiivinen kuva toiminnastamme ja koirista, sekä hieman kerrata kaikkea mitä aiemmin olimme käsitelleet.

Hain lapsen koulusta ja tultuamme kotiini katsoimme ensimmäisenä lapsen läksyt. Koirat olivat pihaan tullessamme kaikki ulkona, mutta otimme Elsan ja Jerry'n sisälle meidän kanssa. Sovimme lapsen kanssa, että ensin tehdään läksyt ja syödään välipala ennen kuin alamme tehdä muuta. Lapsen tehdessä läksyjä, minun avustuksellani, Jerry tuli makaamaan tuolin alle ja Elsa siirtyi pöydän alle. Molemmat olivat lähellä lasta. Aina välillä lapsi kurkisti, ovatko koirat vielä läsnä. Tein huomioita lapsen kirjoittamisesta ja ääntämisestä. Lapsen kova kritiikki itseään kohtaan näkyi hänen toiminnassaan. Kirjoitin muistiin huomioimiani asioita, jotta pystyin kertomaan niistä äidille.

Läksyt tehtyään lapsi siirtyi omatoimisesti leikkimään lattialle koirien kanssa. Hetken leikin jälkeen pyysin häntä istuutumaan pöytään. Lapsi oli esittänyt toiveen piirtää koiria ja niiden tunteita, joista voisin tehdä itselleni kortit. Lapsi alkoi keskittyneesti piirtää, pyyhki ja piirsi. Katsoi välillä koiraa ja jatkoi piirtämistä. Hän sanoitti tekemistään aina välillä ja mietti ääneen, miten tunne voisi näkyä piirroksessa. Jerry kävi välillä nuuski-massa lapsen jalkaa ja asettui jälleen lapsen jalkoihin nukkumaan.

Pitkän tovin jälkeen lapsi ilmoitti, että nyt on valmis. Tuloksena oli kaksi hienoa piirustusta, iloinen ja surullinen. Lapsi halusi, että teen kuville samanlaiset kartonkipohjat kuin itse tekemilleni korteille. Hän sai valita korteille mieleisen värisen pohjan. Kuvassa 16. ovat valmiit kortit.

KUVA 16. Lapsen piirtämät kortit

Tein lapsen avustuksella kortit valmiiksi ja kysyin, muistiko lapsi, ettei minun kortteisani tapaamiset aloittaessamme ollut surullisen koiran kuvaa, ja jonka olin luvannut etsiä. Annoin hänelle useamman koiran kuvaa ja kysyin, mitkä niistä olisivat sopivia. Lapsi valitsi kolme erilaista kuvaa. Näistä kuvista tein vielä omiin tunnekortteihini kortit (kuva 17). Tehdessäni kortteja mietimme, millaisia tunteita lapsi on päivän aikana tuntenut ja hän sai näyttää korteista omaa tunnettaan kuvaavan kortin.

KUVA 17. Uudet koiratunnekortit

Lopuksi oli vuorossa lapsen alusta asti odottama toiminta eli koiran hoitoa ja koulutusta. Lapsi harjasi koiraa varovaisesti, Jerry nautti olostaan ja välillä lipaisi lasta kädestä tai

poskesta. Lapsi oli erittäin rento ja hymyilevä, selkeästi nautti koiran kanssa olemisesta. Otimme muutamia kuvia muistoksi lapselle sekä luvan kanssa itselleni. Lapsi oli koiran kanssa todella luontevasti ja sen huomasi myös koiran käytöksestä, sillä koira luotti täysin lapsen toimintaan. Samalla lapsi puheli koiralle ja mainitsi minulle, kuinka tykkää minun koiristani. Kuvassa 18. lapsi on juuri lopettanut koiran harjaamisen.

KUVA 18. Jerryn hoitoa

Kun Jerry oli harjattu ja olin näyttänyt, kuinka kynnet leikataan, jatkoimme toimintaa koiran koulutuksella. Lapsi otti todella rohkeasti johtajan roolin ja käskytti koiria. Harjoittelimme molempien koirien kanssa istumista, maahan menoa ja paikallaan oloa. Molemmat koiran toimivat yhdessä lapsen kanssa. Lapsi naurooi, oli innoissaan ja opetti koiraakin kuin olisi sitä tehnyt ennenkin. Lapsi olisi jaksanut tehdä koulutusta, vaikka kuinka kauan. Lopulta oli pakko sanoa, että pikkuhiljaa meidän pitäisi lopettaa, jolloin lapsi kysyi ensimmäisenä, koska hän saa tulla uudestaan. Lopuksi vielä kysyin, millaista tänään oli työskennellä koiran kanssa? Lapsi vastasi hymyillen ”Tosi kivaa.”

Havaintoja

Lapsi toimi hyvin itsenäisesti koiran kanssa. Pelko koiria kohtaan oli selkeästi hävinnyt ja lapsi luotti koiraan sekä minuun siinä, että puutuinkin tarvittaessa koiran toimintaan. Koirat nauttivat, kun lapsi osoitti huomiota ja oli rento heidän kanssaan. Tämä näkyi myös koiran luottamuksena lasta kohtaan. Lapsen itseluottamus koirien kanssa toimimiseen oli huomattavaa verrattuna ensimmäiseen kertaan.

8.6 Kansio ja video lapselle

Valmistin lapselle ja hänen perheelleen muistoksi toimintahetkistämme videon, jonka olin koontanut videoimistani hetkistä ja valokuvista. Videon taustalla soi Johanna Kurkelan kappale nimeltään Ainutlaatuinen. Koin videon sopivan, koska jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja sitä tulisikin painottaa jokaiselle lapselle. Jotta sain mahtumaan jokaisesta toimintakerrasta jotakin muistoksi, videolle kertyi pituutta reilu puoli tuntia. Videon lisäksi tein lapselle kansion, johon keräsin kaikki yhdessä tekemämme monisteet, muutamia valokuvia lapsesta yhdessä koirien kanssa, kopiot hänen tekemistään korteista ja koiratunne-korteista sekä kirjoitin muutamalla lauseella kiitoksen yhteistyöstä. Näin lapselle jäi konkreettinen muisto yhteisistä hetkistä ja hänellä on mahdollisuus palata toiminnan aikana miettimiimme asioihin.

9 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tutkimuksen tuloksia olisi selvitettävä ja tulkittava, eikä jättää lukijalla avoimiksi. Tutkija pohtii tulokseensa analyysin tuloksia ja luo niistä omia johtopäätöksiä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 229). Opinnäytetyön tutkimus vahvisti jo valmiita käsitteitä koira-avusteisen toiminnan hyödyistä. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus onnistui muuten hyvin, mutta aikataulujen vuoksi venyi pitkälle aikavälille. Tunnetuukoiden karkea suunnitelmallisuus toi vapaamman toiminnan mahdolliseksi, mikä olisi voinut kärsiä, jos toiminnat olisi suunniteltu liian yksityiskohtaisesti. Valmistamani korttien käyttö oli sujuvaa ja korttien kuvat olivat toimivia.

Olin suunnitteluvaiheessa ajatellut lopetukseksi myös palautekerran, jossa olisin haastatellut vanhempia toiminnasta ja jossa olisimme katsoneet videon, mutta aiemmin mainitsemieni aikatauluongelmien vuoksi jouduin muuttamaan suunnitelmaa toiminnan edetessä. Tästä syystä varsinaista palautekertaa ei ollut vaan keskustelimme äidin kanssa, millaisia havaintoja olin tehnyt ja millaisiin asioihin kotona voisi kiinnittää huomiota. Osa havainnoista ei liittynyt millään tavalla opinnäytetyön aiheeseen eikä tutkiמיני asioihin.

Kuinka koira-avusteisesti voidaan tukea lasta tunnetyöskentelyssä?

Opinnäytetyössäni saamieni kokemusten ja havaintojen mukaan lasta voidaan tukea koira-avusteisesti tunnetyöskentelyssä jo pelkästään koiran läsnäololla, jolloin lapsi rentoutuu ja hänen on helpompi käsitellä tunteitaan. Lapsen on selkeästi helpompaa kertoa tunteistaan ja ajatuksistaan, kun saa tehdä sen koiran välityksellä. Lapsen silittäessä koira, hän rentoutuu ja puhuu asioista avoimemmin. Kun keskustelua yritettiin ilman koiran silittelyä tai koiran tunteiden puhumista, ei lapselta juurikaan tullut omia ajatuksia. Beetzin ym. (2012) mukaan lapset luovat helposti luottamuksellisen suhteen eläimen kanssa ja kertovat niille asioitaan herkemmin kuin muille ihmisille.

Koiran täytyy olla konkreettisesti läsnä tunteita käsitellessä. Koiratunne-korttien avulla lapsi pystyi kuvaamaan, mitä korteissa näki ja tätä kautta lähteä viemään ajatusta syvemmälle. Koiran läsnäolo ja silittäminen rentouttivat lapsen, myös pelkästään tunteen siirtäminen koiran tunteeksi, auttoi lasta puhumaan. Lapsi silitteli tai katsoi koira, samalla, kun kertoi koiran tunteista. Tällöin lapsi huomaamattaan saattoi puhua paljon itseään koskettavia asioita. Myös Alasorvarin & Hopiavuoren (2014, 78) mukaan koirat rauhoittivat lapsia toimintatuokioilla heidän rapsutellessaan koiria tai vain seuraamalla niiden toimintaa.

Miten lapsi kokee tunnetyöskentelyn koiran kanssa?

Lapsi koki työskentelyn mielekkääksi, vaikka lähtöasetelmana oli koirapelko. Koirapelko ei ollut kuitenkaan niin suuri, että lapsi olisi kokenut koiran kanssa työskentelyn ikäväksi. Jokaisella kerralla lapsi koki työskentelyn olleen mukavaa ja kivaa. Muutamilla kerroilla hän erikseen mainitsi, että silittely oli parasta. Voin siis päätellä, että koiran kanssa työskentely oli lapselle yhtä antoisaa kuin koiralle itselleen ja minulle ohjaajana.

Aiemmissa tutkimuksissa on osoitettu, että koiran läsnäolo tuo niin lapselle kuin aikuisellekin hyvää oloa. Alasorvarin ja Hopiavuoren (2014) mukaan varhaiskasvatuksessa lapset nauttivat, kun koirat huomioivat heidät antamalla märkiä suukkoja nuolaisemalla sekä koirat saivat lapsissa aikaan ilon tunteita. Muutamat lapsista kiintyivät koiriin, ja se näkyi arjessa hellyyden osoituksina. Johtopäätöksenä tutkimuksestani voinkin päätellä koiran kanssa työskentelyn lapselle miellyttäväksi ja hyväksi kokemukseksi sekä paljon kokemuksia antavaksi.

Mitä ovat kehittämäni koira-avusteisen tunnetyöskentelyn mahdollisuudet ja haasteet?

Kokemukseni mukaan kehittämäni koira-avusteinen tunnetyöskentely avaa erilaisia mahdollisuuksia lapsen kanssa työskentelyyn. Työskenneltäessä yhden lapsen kanssa voitiin edetä lasta kuullen ja näin pystyttiin kiinnittämään huomiota juuri lapsen mieltä painaviin asioihin. Ryhmässä ei pystyisi huomioimaan vain yhden lapsen tarpeita. Tärkeää onkin huomioida lapsi yksilöllisesti sekä edetä lapsen ja koiran ehdoilla.

Koiratunnekorjien avulla voidaan kannustaa lasta työskentelyyn monenlaisilla tavoilla. Kortteja voi käyttää useissa eri tilanteissa ja niistä löytyy joka kerta erilaisia asioita, jolloin niitä voidaan tarkastella lapsen kanssa monipuolisesti. Tämä tuo uusia mahdollisuuksia toimintaan.

Tärkeä osa menetelmää on koira, jonka valinta vaikuttaa työskentelyyn. On osattava valita juuri lapselle sopiva koira, jos tämä on mahdollista. Tämä voi olla haaste silloin, kun käytettävissä on vain yksi koira, jonka kanssa voisi toimia. Itselläni on useampi koira ja tunnen niiden luonteet hyvin, joten pystyn valitsemaan koirista parhaiten toimintaan sopivat. Koirissa on paljon erilaisia persoonia ja temperamentteja, kuten meissä ihmisissäkin, ja samalla tavalla ihmisen ja koiran väliset kemiat eivät välttämättä kohtaa. Koiran persoona voikin tuoda haasteita työskentelyyn, mutta voi myös omalla tavallaan tukea erilaisia ihmisiä. Omalla kohdallani käänsin haasteen hyödyksi, koska minulla oli mahdollisuus valita useammasta koirasta sopiva työskentelyyn.

Lundell (2013, 66) kirjoittaa artikkelissaan, että koiran sopivuus koira-avusteissa työskentelyssä ei ole kiinni rodusta tai iästä vaan siitä, että koira nauttii ihmisen kanssa toimimisesta ja hakee itsenäisesti kontaktia. Rauhallinen koira on sopiva, kun lapsi on vilkas ja tarvitsee rauhoittumista tai on arka koiran kanssa. Vilkkaamman koiran avulla voidaan taas aktivoida esimerkiksi dementoitunutta vanhusta.

Haasteeksi voi muodostua myös, jos koira ei koe työskentelyä mielekkääksi. Koira ei saa pakottaa osallistumaan vaan koiralle täytyy suoda mahdollisuus siirtyä lepäämään eri tilaan. Jerry sai liikkua koko toiminnan ajan vapaana, mutta usein hän makasi joko vieressä tai jaloissa.

Haasteita työskentelyyn toivat aikataulut. Tapaamisia oli hankala aikatauluttaa ja niihin tuli jonkin verran peruuntumisia. Kun kyseessä ei ollut varsinainen tukitoimi tai tukimuoto lapselle, vaan ennemminkin tutkimuksellinen toiminta opinnäytetyötä varten, ei toimintaa voinut aikatauluttaa samalla tavalla kuin esimerkiksi terapiaa. Täytyi huomioida perheen tilanne ja niiden muuttuminen. Selkeämpää olisikin toteuttaa toiminta osana muuta kuntoutusta tai sovittua tapaamista kuten perhetyössä. Työskentelymuotoa voisi hyödyntää myös osana esimerkiksi lastensuojelulaitoksen päivärytmiä, jolloin toiminta voisi olla viikoittaista.

Tapaamisten peruuntuminen ja siirtyminen usean viikon päähän toivat lapsen kanssa työskentelyyn haasteita. Haasteet johtuivat lähinnä lapsen luottamuksen puutteesta koiraa kohtaan, kun lapsella oli taustalla koirapelkoa. Tämä saatiin ratkaistua, kun kiinnitettiin huomiota koiran valintaan ja siihen, että itse aktiivisesti puutuin koiran toimintaan. Jos huomasin lapsen väistävän koiraa, pyysin koiraa hieman kauemmaksi lapsesta ja silittelin itse koiraa. Lähes aina lapsi alkoi itsekkin silittää koiraa tämän jälkeen. Kun tapaamiset olivat peräkkäisinä viikkoina, lapsi oli huomattavasti rohkeampi työskentelemään koiran kuin aluksi tai pitkän tauon jälkeen. Koiraan tauko ei vaikuttanut, vaan koira muisti lapsen ja oli innoissaan kahden ensimmäisen kerran jälkeen lapsen tapaamisista.

Mahdollisuudet tunnettyöskentelyssä koira-avusteisesti on moninaisia. Lapsen ollessa ennestään tuttu, helpotti se huomattavasti työskentelyn aloitusta eikä meidän tarvinnut varata aikaa toisiimme tutustumiseen. Jos työskentelyn aloittaisi vieraan lapsen kanssa täytyisi varata ensimmäinen tapaamiskerta kokonaan tutustumiseen ja luottamuksen rakentamiseen. Erityisesti erityislapset tarvitsevat usein enemmän aikaa luottamuksen rakentamiseen vieraaseen ihmiseen ja pystyäkseen työskentelemään vieraan ihmisen kanssa. Koira toimii tässäkin hyvänä ”jäänmurtajana” ja koiran avulla luottamus on helpompi rakentaa.

Perheen toiveita toiminnalle

Perhe toivoi lapsen koirapelkoon helpotusta ja haastaviin tilanteisiin joitain helpottavia vinkkejä. Lapsen pelko koiria kohtaan helpottui, mutta varmuudella ei tietenkään voi sanoa, kuinka lapsi suhtautuu vieraisiin koiriin. Erään toimintahetken aikana lapsi jopa sanoi haluavansa itselleen koiran. Arjen vinkkejä lapsen kanssa toimimiseen oli muun

muassa tunteiden sanoittaminen, ohjaaminen muuhun toimintaan sekä sopiminen lapsen kanssa, millainen käyttäytyminen on suuttuessa sopivaa. Onko se omassa huoneessa rauhoittuminen, kymmeneen laskeminen vai kenties muu perheeseen sopiva toimintamalli. Videolta voidaan muistella tunnetuokioita ja kerrata käytyjä asioita läpi kansiossa. Kansio toimii siis muistona, mutta myös työkaluna, kun halutaan käydä läpi esimerkiksi opeteltuja toimintamalleja lapsen suuttuessa.

10 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyön raportoinnissa otin huomioon tutkimuksen laadullisuutta ja luotettavuutta. Kuvasin opinnäytetyöni raportissa luvussa viisi sekä seitsemän tarkoin tutkimuksen ydinasiat, kuten missä toiminnat on suoritettu, kuvannut henkilöt, joiden kanssa olen työskennellyt, kuinka olen tutkimuksen toteuttanut ja miten olen analysoinut aineiston. Kuvasin tunnetuokioiden kuvauksissa tarkoin muun muassa, millaisen lapsen kanssa työskentelin, missä tutkimus konkreettisesti tapahtui, ja miten analysoin aineistoa.

Tutkimusten luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi aina arvioida. Laadullisessa tutkimuksessa ydinasioita ovat paikkojen, tapahtumien ja henkilöiden kuvaus. Luotettavuutta tutkimuksessa lisää tarkka kuvaus siitä, miten tutkimus toteutettiin ja tämä koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita. Kerätyn aineiston tuottamisen olosuhteet - kuten, missä haastattelu toteutettiin, miten kauan kesti ja niin edelleen - tulisi kertoa mahdollisimman tarkasti ja totuudenmukaisesti. Tutkijan tulisi osata perustella millä perusteella esittää tulkintoja tutkimuksesta. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 232–233).

Tärkeä osa raportointia oli teoria-aineiston kerääminen. Keräsin teoria-aineistoa muun muassa erilaisista tutkimuksista, artikkeleista, internetistä ja alan kirjallisuudesta. Käytin hakusanoina koira-avusteisuutta. Lähtökohtana aineiston keräämisessä oli suomenkielisyys, koska englanninkielen taito ei ole vahvuuteni, mutta muutamia englanninkielisiä artikkeleita käytin työni teoriaosuudessa. Käytin haastattelusta saamaani aineistoa pohjana työskentelylle. Loppuhaastattelu olisi tuonut työhön lisää perspektiiviä ja tältä osin koenkin, että työ ei onnistunut ihan suunnitelmien mukaan. Kehitin kuitenkin videon ja kansion täydentämään tunnetuokioita, joiden koen tuoneen lisäarvoa työlleni.

Jo suunnitelman kirjoitusvaiheessa paneuduin huolella suunnitelmaan ja etsin tietoa aiheesta. Teoriaosuus olikin jo pitkälti valmiiksi etsitty jo suunnitelma vaiheessa. Vaikka itselläni oli vahva näkemys koiran hyvistä vaikutuksista, yritin koko tutkimuksen ajan katsoa asiaa neutraalisti tuomatta omaa näkökulmaa liiaksi esiin.

Eettiset ratkaisut vaikuttavat tutkijan tekemiin ratkaisuihin ja tulokset vaikuttavat tutkijan tekemiin eettisiin ratkaisuihin. Tärkeiksi tieteen etiikan kysymyksiksi voidaan esittää muun muassa, miten tutkimusvaiheet valitaan ja millaisia keinoja voidaan käyttää. Eettinen kestävyys on osa tutkimusta ja eettisyys koskeekin myös tutkimuksen laatua. Eettinen sitoutuneisuus ohjaa hyvää tutkimusta. (Sarajärvi & Tuomi 2013, 125-127.)

Työn eettisyyteen toi omat haasteensa lapsen ollessa ennestään tuttu. Yritin koko toiminnan ajan toimia ammattilaisen tavoin, mutta myös ammattilainen luo suhteen lapsen toiminnan aikana. Minulla se suhde oli valmiiksi olemassa ja se täytyi huomioida toiminnan aikana. Lapselle oli kerrottu selkeästi useaan kertaan, että toiminta oli hänelle vapaaehtoista ja hänen ei tarvinnut tehdä mitään, mitä itse ei kokenut mielekkääksi. Mielestäni pystyin työskentelemään lapsen kanssa ammattimaisesti ja näin ollen eettisesti oikein.

11 POHDINTAA

Opinnäytetyö prosessina kesti ensimmäisestä ideasta pohdinnan kirjoituksen aloitukseen vuoden verran. Tälle matkalle mahtui paljon muutoksia, mutta en koe muutosten olleen huonoja vaan ennemminkin ne on opettaneet minulle itselleni mukautumista sekä itseni haastamista. Välillä on ollut epätoivon hetkiä ja luovuttaminen on käynyt mielessä, mutta onneksi olen jatkanut prosessia haasteista huolimatta.

Lähtökohtaisesti olen erittäin tyytyväinen opinnäytetyöni prosessiin ja raporttiin. Koen löytäneeni hyvin laajasti erilaisia tutkimuksia teoriaosuuden pohjaksi ja pystyin hyödyntämään niitä toiminnan suunnittelussa. Käyttämäni menetelmät sopivat hyvin opinnäytetyön aineiston keräämiseen. Haastattelulla sain tietoa lapsesta toiminnan suunnittelua varten. Havainnoimalla videoita pystyin kiinnittämään tarkemmin huomiota lapsen ja koiran vuorovaikutukseen sekä tarkastelemaan havainnoimaani teoriaan peilaten.

Työelämäkontakti olisi saattanut tuoda toimintaan lisäarvoa. Lapsen kanssa tehdyn toiminnan aikana ilmenneet havainnot olisivat saattaneet olla hyödyksi esimerkiksi toimintaterapeutille tai psykologille heidän toimiessaan lapsen kanssa, tai vastaavasti minä olisin voinut hyödyntää toiminnassa heidän näkemyksiään lapsesta.

Sain opinnäytetyöni aiheesta uuden työskentelyvälineen itselleni sosionomin työhöni ja opin hyödyntämään koira-avusteisen työskentelyn apuna. Toiveenani on myös, että muut koira-avusteisesta työskentelystä kiinnostuneet ammattilaiset voisivat hyötyä opinnäytetyöstäni ja kehittämästäni menetelmästä. Prosessin aikana opin myös itsestäni ohjaajana ja tiedän paremmin, mihin asioihin minun täytyy jatkossa kiinnittää huomiota työskennellessäni. Muun muassa koira-avusteisessa tunnetyöskentelyssä minun tulee olla itseni ja omien tunteideni kanssa sinut, huomioiden oma tunnetilani, jotta pystyn kokonaisvaltaisesti tukemaan lasta työskentelyssä.

Kansio ja video lapselle ja hänen perheelleen olivat opinnäytetyöni ”helmi”. Idea videosta minulla oli jo suunnitelmavaiheessa, mutta idean kansioista kehitin vasta ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen. Videota kootessa oli hienoa palata yhteisiin hetkiin ja etsiä ne parhaat palat, joista perhe saisi mahdollisimman hyvän kuvan tekemistämme asioista. Muutama kyynelkin taisi poskelle vierähtää videon teon aikana. Erityisen kiitollinen olen lapsen roolista ja hänen osallisuudestaan opinnäytetyössäni. Oli hienoa seurata lapsen kehitystä suhtautumisessaan koiraan kohtaan ja kokea lapsen ehdoton luottamus. Kokemuksena tämä oli varmasti meille molemmille ikimuistoinen.

Tekemäni kansio ja video olisivat hyvä työskentelymuoto perheiden kanssa työskenteleeseen. Tätä voisi kehittää toimintamalliksi ja perheen vuorovaikutuksen tukemiseen esimerkiksi perhetyössä tai sijaishuollossa lapsen vanhemmille. Videon avulla voidaan tuoda esiin lapsen vahvuuksia, joita perhe voi huomioida lapsen kanssa työskennellessä. Kansioista jää lapselle ja perheelle muisto. Kansiota voidaan myös käyttää työskentelyvälineenä palaten tehtyihin monisteisiin tai pidemmälle jatkettaessa kansioon voisi lisätä harjoitteita ja kotitehtäviä. Kansio voisi kulkea toiminnan ja perheen välillä.

Tässä opinnäytetyössä saatiin tietoa vain tästä yksittäisestä tapauksesta, mutta toteuttamani tunnetyöskentely koira-avusteisesti on sovellettavissa erilaisten lasten ja ryhmien kanssa. Opinnäytetyössäni syvennyttiin koira-avusteisen tunnetyöskentelyn menetelmän kehittämiseen ja toiminta oli lyhytkestoista. Tarkoituksena ei tässä yhteydessä ollut

selvittää pitkäaikaisvaikuttavuutta. Paljon on jo perehdytty siihen, kuinka paljon hyviä vaikutuksia koiralla on muun muassa koulu yhteisöissä tai varhaiskasvatuksessa, mutta tunnetyöskentelyn pitkäkestoisia vaikutuksia yksilön kanssa ei ole juurikaan tutkittu. Jatkotutkimuksena voisikin olla, millaiset hyödyt toiminnasta olisi pitkällä aikavälillä, haastavasti käyttäytyvien lasten kanssa työskentelyssä.

Henkilökohtaisena kehityskohteena näen tämän toimintamallin osalta, että kokemuksia kartuttamalla ja tekemällä tunnetyöskentelyä koiran kanssa toimintataitoni vahvistuisivat. Erilaisen materiaalin hyväksikäyttö ja tunteminen olisivat myös eduksi työskentellessä. Koiratunnekorteista voisi tehdä nyt käytettyjen korttien mallin mukaan viralliset julkaistavat kortit, joita voisivat myös muut ammattilaiset niin halutessaan käyttää. Voimatassu on tehnyt niin sanotut Tunne-tassut -kortit, joka on rekisteröity tuotemerkki. Tunnekorttien tavoitteena on tunteiden tunnistamisen harjoittelu, keskustelemisen mahdollistaminen sekä vuorovaikutuksellisuus. (Voimatassu 2017.)

LÄHTEET

- Aho, Laura & Pitkänen, Katja 2016. Karvakamu-toimintavihko varhaiskasvatuksessa. Koiramaista toimintaa erityistä tukea tarvitseville lapsille. Karelia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-tiedosto. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117926/Aho_Laura_Pitkanen_Katja.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoja. Luettu 26.2.2017.
- Alasorvari, Vilja & Hopiavuori, Annika 2014. Koira-avusteinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. ”Pieniä rapsutuksia ja hännänheilutuksia.” Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. PDF-tiedosto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43793/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201406182091.pdf?sequence=1>. Ei päivitystietoja. Luettu 24.8.2016.
- Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Andell, Minna, Lajunen Kaija & Ylenius-Lehtonen, Mirja 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juventus Print - Suomen Yliopistopaino Oy.
- Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.
- Beetz, Andrea, Julius, Henri, Kotrschal, Kurt & Turner, Dennis 2012. Effects of social support by a dog on stress modulation in male children with insecure attachment. *Frontiers*. WWW-artikkeli. <http://journal.frontiersin.org/article/10.3389/fpsyg.2012.00352/full>. Päivitetty 28.9.2012. Luettu 7.2.2017.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Finlex.fi. Valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta. WWW-sivusto. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100674#Pidm2338560>. Ei päivitystietoja. Luettu 26.2.2017.
- Gee, Nancy R. Hall, Sophie Susannah & Mills, Daniel Simon 2016. Children Reading to Dogs: A Systematic Review of the Literature. *Plos One*. Tenth anniversary. WWW-artikkeli. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0149759>. 22.2.2016. Luettu 13.2.2017.
- Guest, Claire, Morant, Steve ja Rooney, Nicola J. 2013. Investigation into the Value of Trained Glycaemia Alert Dogs to Clients with Type I Diabetes. *Plos One*. Tenth anniversary. WWW-artikkeli. 7.8.2013. Luettu 13.2.2017.
- Hiltunen, Susanne 2016. Koira kohentaa terveyttä – koiranomistaja liikkuu 54 prosenttia enemmän kuin koiraton. WWW-dokumentti. <http://www.aamulehti.fi/kotimaa/koira-kohentaa-terveytta-koiranomistaja-liikkuu-54-prosenttia-enemman-kuin-koiraton-23520523/>. Päivitetty 18.3.2016. Luettu. 16.1.2017.

Hirsijärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Huilla, Mira & Isokoski, Susanna 2013. Lapsen tunnetaitojen ja itsetunnon vahvistaminen esi- ja alkuopetuksessa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen Pro gradu-tutkielma. Pdf-tiedosto. http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/inline/huilla_ja_isokoski_2013.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2017.

Ikäheimo, Kaija 2013 (toim.). Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Jalovaara, Esko 2006. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilot-kustannus.

Juntunen, Marianne 2015. Opetussuunnitelmiin eläinten oikeuksia ja eläinetiikkaa. Sey.fi. WWW-sivusto. <http://www.sey.fi/ajankohtaista/blogi/615>. 19.5.2015. Luettu 26.2.2017.

Juusola, Mervi 2015. Hyvä minä! Tutkimusretki itsetuntoon. Helsinki: Redfina.

Kallio, Anja, Kerola, Kyllikki, Kujanpää, Sari 2007. Tunteesta tunteeseen - Tunnetaitojen oppimateriaali kasvatukseen ja erityiskasvatukseen. Opetushallitus: Ohjaajan opas.

Kananen, Jorma 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kennelliitto. WWW-sivusto. <http://www.kennelliitto.fi/kaverikoirat>. Ei päivitystietoja. Luettu 26.5.2016.

Kihlström-Lehtonen, Heidi 2009. Minä ja koirani. Koiran vaikutus toiminnalliseen hyvinvointiin. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Toimintaterapian pro gradu-tutkielma. PDF-tiedosto. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22209/URN_NBN_fi_jyu-200910203997.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoja. Luettu 23.8.2016.

Koskinen, Paula. Koira on moniosaaja – katso 30 ammatin lista. WWW-artikkeli. <http://yle.fi/uutiset/3-7097015>. Päivitetty 19.2.2014. Luettu 16.1.2017.

Kullberg-Piilola, Tarja & Peltonen Anne 2005. Tunnemuksuu. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Helsinki: Lasten Keskus.

Könönen, Hanna 2016. Rauhoittuvia rapsutuksia. Koira lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen tukena varhaiskasvatuksessa. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö. PDF-tiedosto. <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106336/Oppari.pdf?sequence=1>. Päivitetty 7.3.2016. Luettu 26.2.2016.

Lahtinen, Heidi 2016. Avustajakoiran voi kouluttaa myös itse. Koiramme 10/2016.

Langinvainio, Heimo 2015. Hyvää elämää koiran kanssa. Koiran vaikutuksesta koiranomistajan hyvinvointiin ja onnellisuuteen. Suomen Kennelliitto. PDF-tiedosto. http://www.kennelliitto.fi/sites/default/files/media/kennelliitto_julkaisu_final_0.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 23.8.2016.

Latvala-Sillman, Päivi 2013. Kasvatus- ja kuntoutuskoira autismiluokassa. Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Leppänen, Paula 2013. Koira-avusteinen fysioterapia. Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Lilja, Taina & Soini, Katariina 2014 (toim.). Alkuperäiset kotieläinrotumme Green Care-toiminnassa. MTT Kasvu 19. Pdf-tiedosto. <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu19.pdf>. Ei päivitystietoja. Luettu 24.8.2016,

Lundel, Kristiina 2013. Koira-avusteinen vapaaehtoistoiminta – kokemuksia ja ajatuksia (AAA). Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Luomala-Toikkanen, Kaisu 2008. ”On ihan erilaista olla luokassa, jossa on koiria” Pienryhmä opettajan ja oppilaiden kokemuksia koira-avusteista pedagogiikasta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Erityispedagogiikka. PDF-tiedosto. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18488/URN_NBN_fi_jyu-200802191183.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoja. Luettu 24.8.2016.

Manninen, Emmi 2016. Diabeetikonuoren ja koululaisten arjessa koirasta on apua. Koiramme 5/2016.

Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Nummenmaa, Lauri 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Tammi.

Palola, Leni 2013. Ratsastusterapian mahdollisuudet lasten ja nuorten psykososiaalisessa kuntoutuksessa. Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Puolimatka, Tapio 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Tammi.

Salmela, Jari 2013. Eläinavusteinen valmentaja – Solution Focused Animal Assisted Therapy. Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Salmela, Jari 2015. Viidakkoportaat. Eläinavusteisen valmentajan opas. Kokkola: Alfa Partners Academy.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Sinkkonen, Jari 2013. Lapsen yksilökehitys ja suhde. Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Theseus.fi. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ja julkaisut. WWW-sivusto. https://www.theseus.fi/search?scope=/&order=DESC&rpp=10&sort_by=2&page=1&query=koira-avusteinen&etal=0. Ei päivitystietoja. Luettu 14.1.2017.

Tukikoirahanke 2016. WWW-sivusto. www.tukikoirahanke.fi. Ei päivitystietoja. Luettu 16.1.2017.

Viinamäki, Hanna 2005. Lemmikkieläimen merkitys autistisesti käyttäytyville lapsille. Tampereen yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu-tutkielma. PDF-tiedosto. http://papunet.net/fileadmin/muut/opinnaytteet/hanna_viinamaki.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 24.8.2016.

Virtanen, Mirjam 2015. Kuusi askelta tunnetaitajaksi. Emotionaalisen osaamisen kehitysmalli opettajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Voimatassu. Voimatassu-verkkokauppa. WWW-sivusto. <https://holvi.com/shop/voimatassu/product/2e83e9702bc5151fa0f7a8becc8fa106/>. Ei päivitystietoja. Luettu 14.1.2017.

Ylen aamu-tv 2016. WWW-dokumentti. <http://areena.yle.fi/1-3547529>. Päivitetty 14.7.2017. Katsottu 16.1.2017.

Yle.fi. WWW-artikkeli. [http://yle.fi/uutiset/koulukoira_rauhoittaa_erityisoppi-
laan_30_sekunnissa__katso_video_topi-koiran_tyoskentelysta/8572635](http://yle.fi/uutiset/koulukoira_rauhoittaa_erityisoppi-
laan_30_sekunnissa__katso_video_topi-koiran_tyoskentelysta/8572635). Päivitetty 7.1.2016. Luettu 23.8.2016.

Äiti 2016a. Keskustelu 9.5.2016. Lapsen äiti.

Äiti 2016b. Haastattelu 15.6.2016. Lapsen äiti.

KUVALUETTELO

KUVA 1. Opinnäytetyöprosessi kaaviona	22
KUVA 2. Hymynaamat	25
KUVA 3. Koiratunnekortit	27
KUVA 4. Jerry vihaisena muille koirille	29
KUVA 5. Missä tunteet tuntuvat? (Andell, Lajunen & Ylenius-Lehtonen 2015, 63).	30
KUVA 6. Ilmeet kertovat ja Lupa kaikenlaisiin tunteisiin tehtävät (Andell, Lajunen & Ylenius-Lehtonen 2015, 64-65).	31
KUVA 7. Vihainen Jerry	33
KUVA 8. Kun kiukuttaa tehtävä (Juusola 2015, 62).	34
KUVA 9. Iloisesti leikkivät koirat, toinen korteista	34
KUVA 10. Mikä lohduttaisi Turrea? (Andell, Lajunen & Ylenius-Lehtonen 2015, 71).	36
KUVA 11. Kiusaaminen	37
KUVA 12. Mitä pelkään (Andell, Lajunen & Ylenius-Lehtonen 2015, 79).	38
KUVA 13. Elsa	40
KUVA 14. Erilaisia tunteita (Juusola 2015, 57).	41
KUVA 15. Huomaatko toisten tunteet? (Juusola 2015, 61).	42
KUVA 16. Lapsen piirtämät kortit	44
KUVA 17. Uudet koiratunnekortit	44
KUVA 18. Jerry'n hoitoa	45

HAASTATELULUPA VANHEMMILLE/LAPSEN OSALLISTUMIS- JA VIDEOINTILUPA

Opiskelen Mikkelin ammattikorkeakoulussa sosionomi(AMK)- tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Haen tutkimuslupaa opintoihini kuuluvan opinnäytetyön tekemiseksi, joka käsittelee koira-avusteista tunnetyöskentelyä.

Lapsen kanssa toteutettavia suunnittelemani Koira-avusteisia tuokioita on 5-7krt, sekä lisäksi alku ja loppu haastattelut teille vanhemmille.

Tuokiot ajoittuvat kesä-heinäkuulle 2016. Tutkimuksen havainnoimisessa käytän havainnointilomaketta, johon en kuitenkaan kirjaa lapsen nimeä. Videoin myös koira-avusteiset tuokiot.

Sitoudun noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista. En mainitse lapsen tai teidän nimeä loppuraportissa ja mahdolliset suorat lainaukset teen tavalla, josta henkilöllisyyttänne ei voida välittömästi tunnistaa. Haastatteluaineisto on ainoastaan omassa käytössäni.

Videoaineisto on ainoastaan omassa käytössäni, ja hävitän videoaineiston opinnäytetyöni valmistuttua.

Toivon voivani toteuttaa koira-avusteisen toiminnan ja pyydänkin teiltä lupaa lapsenne osallistumiselle toimintaan. Pyydän myös lupaa videoida ohjaamani koira-avusteiset tuokiot. Samalla lomakkeella toivon myös lupaa haastatteluunne.

Jos jokin asia askarruttaa mieltänne tai haluatte saada lisätietoa, keskustelen mielelläni kanssanne.

Kiitos!

Mariia Maczulskij
Sosionomiopiskelija Mikkelin ammattikorkeakoulu
puh. 044 5521825, mariia.maczulskij@edu.mamk.fi

LIITE 1(2).
Lupahakemus

Valitkaa alla olevista vaihtoehdoista teille sopivin ja merkitkää se X-merkillä.

Lapsen nimi

_____ saa osallistua videoitaviin toimintatuokioihin.

_____ Emme halua lapsemme osallistuvan videoitaviin toimintatuokioihin.

_____ Haluamme itsellemme mahdollisen yhteenveto-videon, jolloin hävittäminen jää meidän vastuulle.

Haastatteluluvan myöntäminen

Minä _____

annan suostumukseni haastatteluun sekä aineiston hyödyntämiseen opinnäytetyön raportoinnissa.

Paikka ja aika

HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ VANHEMMILLE

ALKUHAASTATTELU

- 1. Minkälaisia haasteita lapsellanne on?**
- 2. Mitkä ovat lapsenne vahvuudet?**
- 3. Mihin asioihin haluatte työskentelyssä kiinnitettävän huomiota?**
- 4. Millaisia odotuksia teillä on koira-avusteisesta tunnetyöskentelystä?**

KIRJA-MATERIAALI

Andell, Minna, Lajunen Kaija & Ylenius-Lehtonen, Mirja 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juventus Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

1.tapaaminen

sivu 63 Missä tunteet tuntuvat?

sivu 64 Lupa kaikenlaisiin tunteisiin

sivu 65 Ilmeet kertovat

3.tapaaminen

sivu 71 Mikä lohduttaisi Turrea?

sivu 79 Mitä pelkään

Juusola, Mervi 2015. Hyvä minä! Tutkimusretki itsetuntoon. Sosiaalisten taitojen treenikirja 4-11vuotiaat. Helsinki: Redfina.

2.tapaaminen

sivu 62 Kun kiukuttaa

4.tapaaminen

sivu 57 Erilaisia tunteita

sivu 61 Huomaatko toisten tunteet?

Kullberg-Piilola, Tarja, Kullberg-Turtiainen, Marjo & Peltonen, Anne 2002. Tunne- muksu ja mututoukka. Tunnetaito ohjelma. Helsinki: Lasten keskus.

3.tapaaminen

8.Pelko ja rohkeus. Mikä pelottaa? Mikä rohkaisee. Lopputarina s.11-12.

ALUSTAVA TOIMINTASUUNNITELMA

1.Aloituskerta

Tavoitteet: Koiraan tutustuminen, kortteihin tutustuminen, luottamuksen luominen

Toiminnan sisältö: Jutellaan ja silitellään koiraa. Kerron mitä teemme ja miksi. Katsellaan kortteja ja niissä näkyviä tunteita. Tehdään jokin moniste.

2-4.kerta

Tavoitteet: Tunteista puhuminen, koiran kanssa työskentely

Toiminnan sisältö: Alussa kerrataan edellisen kerran puheenaiheita. Jokaisella kerralla jokin tunne käsittelee syvemmin. Jokin tehtävä.

5.Viimeinen kerta

Tavoitteet: Lapselle hyvä fiilis toiminnoista

Toiminnan sisältö: Sovitaan lapsen kanssa edellisillä kerroilla. Koiran hoitoa tms.

Välineet:

Koira, Koiratunne-kortit ja hymynaamakortit

Tulostetaan valmiiksi erilaisia tunnetyöskentelyyn liittyviä monisteita. Käytetään niitä, jotka sopivat aiheeseen.

Tavoite jokaisella kerralla:

Lapsen ja koiran yhteistyön vahvistaminen.
Iloinen ja rento toiminta.